

NTTOK

Nederlands Tijdschrift *tegen de* Kwakzalverij

JAARGANG 133 | 2022 | 3

Onbegrijpelijk vonnis

Olie

Poëzie

Het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij (v/h Actieblad, v/h Maandblad tegen de Kwakzalverij) is een uitgave van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, vereniging tot evaluatie van alternatieve behandelmethoden en tot bestrijding van kwakzalverij

ADVIESRAAD

Prof. dr. J. A. den Boer, hoogleraar biologische psychiatrie
Prof. dr. P. Borst, emeritus hoogleraar klinische biochemie
Prof. dr. D. D. Breimer, emeritus hoogleraar farmacologie
Prof. dr. K. Kramers, hoogleraar medicatieveiligheid
Prof. dr. W. M. J. Levelt, emeritus hoogleraar psycholinguïstiek
Prof. dr. F.J. van Sluijs, emeritus hoogleraar chirurgie gezelschapsdieren

REDACTIE

B. van Dien, ntt.dk.r@xs4all.nl

Aanleveren van kopij, maximaal 1500 woorden, in Word. Afbeeldingen dienen als aparte bestanden aangeleverd te worden, elektronische figuren tif- of jpeg-format, minimaal 600 pixels. De redactie behoudt zich het recht voor artikelen en brieven te redigeren en in te korten. De auteurs verlenen impliciet toestemming voor openbaarmaking van hun bijdrage in de elektronische uitgave van het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij.

Jaarabonnement: € 37,50

Losse nummers: € 9,50

ISSN: 1571-5469

Omslagtekening: *Chiropractor* door Mark Parisi

Vereniging tegen de Kwakzalverij opgericht 1 januari 1881
Correspondentieadres: Postbus 15682, 1001 ND Amsterdam
tel: 0653327764, e-mail: secretariaat@kwakzalverij.nl

BESTUUR

Voorzitter: dr. H.M. Vemer, gynaecoloog niet praktiserend, Heilige Land Stichting
Secretaris: mw. C.J. de Jong, anesthesiologe, Amsterdam
Penningmeester: M. Coster, huisarts, Almere

Dr. M. J. ter Borg, MDL-arts, Veldhoven
S. Cohen, AIOS psychiatrie, Amsterdam
Prof. dr. M. W. Hengeveld, emeritus hoogleraar psychiatrie, Leiden
Mw. drs. S. J. M. Josephus Jitta, docente Italiaans, Amsterdam
Drs. D.P. Kooi, scheikundige, Diemen
Dr. J.T. Lumeij, veterinaire geneeskundige, Houten
Drs. H. Nieweg, politicoloog, Amsterdam
Prof.dr. L.J.A. Stalpers, radiotherapeut, Amsterdam
N. Terpstra, huisarts, Venhuizen
Mw. dr. Y.H. Tak, apothekeres, Utrecht
Mw. dr. ir. C.A. Vietsch, architecte, Vlaardingse
M. A. Westerouwen van Meeteren, medisch-juridisch adviseur, Vught

JURIDISCH ADVISEUR

Prof.mr.dr. J.H. Hubben, emeritus hoogleraar gezondheidsrecht/Of counsel bij Nysingn advocaten-notarissen

ERELID

I. A. van de Graaff (1943-2009)

EREVOORZITTER

Dr. C.N.M. Renckens

De contributie bedraagt minimaal € 45 zulks met inbegrip van een abonnement op het Nederlands Tijdschrift tegen de Kwakzalverij; voor studenten, oio's en leerling-verpleegkundigen € 15. Een lid dat de Vereniging een bijdrage geeft van minimaal € 1.500, wordt vrijgesteld van verdere jaarlijks contributie, indien hij of zij het bestuur laat weten daar prijs op te stellen. Rekeningnummer NL37INGB0000032237 ten name van de penningmeester van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, Amsterdam

www.kwakzalverij.nl

Jaarvergadering 2022

1 oktober 2022

Gebouw De Nieuwe Liefde, Amsterdam

Het bestuur van de VtdK

Anwezige bestuursleden: Hans Vemer, Nico Terpstra, Antoinette Vietsch, Catherine de Jong (secretaris), Martijn Coster (penningmeester), Derk Kooi, Henk Nieweg, Martijn ter Borg, Sophie Josephus Jitta, Yvonne Tak, Michiel Hengeveld, Lukas Stalpers, Cees Renckens en Sem Cohen. De vergadering wordt geopend door de voorzitter. De notulen van 2021 worden goedgekeurd. Bestuursleden Dorlo en Giebels treden af.

VERSLAG VAN DE SECRETARIS OVER HET VERENIGINGSJAAR 2021-2022

Nog steeds corona

Het eerste deel van dit jaar werd nog getekend door het coronavirus waardoor de bestuursvergaderingen via Zoom plaatsvonden. Wat waren we blij toen we weer gewoon in een zaal elkaar konden ontmoeten en vergaderen. De septembervergadering moest als gevolg van de recente treinstakingen alsnog via Zoom plaatsvinden. Maar het streven is om voortaan de tweemaandelijks vergadering in Utrecht te laten plaatsvinden.

Ledenaantal en abonnees

Het aantal leden is tot de telling van 30 september 2022 stabiel gebleven. De reden van afzegging betrof vrijwel altijd het overlijden van een lid van onze vereniging. En nieuwe leden melden zich vaak aan naar aanleiding van een artikel op de website dat hen heeft geraakt. Er was het afgelopen jaar slechts een lid dat heeft opgezegd omdat hij het niet eens was met een artikel op onze website.

Helaas waren er het afgelopen jaar geen bijzondere optredens in de media van bestuursleden en gelukkig ook geen spectaculaire incidenten met kwakzalvers die een impuls konden geven aan ons ledenaantal. Zoals altijd waren er wel weer veel websitebezoeken na publicaties geschreven door Broer Scholtens. En vrijwel elke nieuwe publicatie leidt tot vragen aan het secretariaat.

Samenstelling bestuur

Het bestuur bestaat momenteel uit 15 leden en drie toehoorders en vergadert elke twee maanden. Het kernbestuur bestaande uit de voorzitter Hans Vemer, secretaris Catherine de Jong en penningmeester Martijn Coster vergadert tweemaandelijks via internet, om lopende zaken te

	30-09-2019	30-09-2020	21-09-2021	30-09-2022
Leden	1654	1659	1685	1693
Abonnee	19	19	19	19
Leden voor het leven	16	16	16	16
Studentenleden	104	104	90	79
Leden zonder blad	19	19	20	20
Lid gereduceerd tarief	12	12	11	9
Totaal	1824	1829	1841	1836
Gratis lid	4	4	4	4
Geen lid, gratis blad	60	51	48	48
Totaal	1888	1884	1893	1888

Ledenaantal en abonnees

regelen. Erevoorzitter Cees Renckens neemt ook deel aan de vergadering van het kernbestuur. Als wandelend archief willen wij hem niet graag missen.

Secretariaat

Ons secretariaat werd ook dit jaar weer ondersteund door Joke Homan, die dat zoals altijd weer voortreffelijk heeft gedaan en we willen haar graag bedanken voor al deze inspanningen. De renovatie van de website heeft natuurlijk extra werk opgeleverd. De samenwerking met de websitebouwers onder leiding van Derk Kooi verliep prima. Er kwam slecht zelden een opmerking van websitebezoekers over problemen met de nieuwe website binnen bij het secretariaat, en gemelde problemen werden vlot opgelost.

Juridische zaken

Er heerst nog steeds heerlijke rust op het juridische front. Er zijn geen nieuwe rechtszaken gestart. Het aantal boze kwakzalvers dat met advocaten en rechtszaken dreigt is afgenomen. De artikelen van Broer Scholtens die op onze website staan zijn zodanig geschreven dat elke weldenkende jurist het wel uit zijn hoofd laat om mee te werken aan het starten van een rechtszaak tegen ons. Dat is mooi. Zo houden we meer tijd over voor onze kerntaken.

Voor de enkele keer dat juridisch advies noodzakelijk was, konden wij met onze vragen terecht bij Joep Hubben. Wij zijn hem dankbaar voor die deskundige adviezen.

De zaak 'titelfraude van chiropractoren' sudert nog steeds door elf en een half jaar na haar begin. Zoals bekend betreft dit met name chiropractoren die zich ten onrechte doctor noemen

terwijl ze geen arts zijn en geen BIG-registratie hebben, laat staan zijn gepromoveerd. Het zoekgeraakte dossier in deze zaak is ook in het afgelopen jaar weer niet boven water gekomen. Onze erevoorzitter laat het niet gebeuren dat deze zaak in de vergetelheid raakt. Er is zelf telefonisch contact met de hoofdofficier van justitie geweest, maar voortgang van betekenis in de zaak is nog steeds niet te melden. Ook blijft er bij het bestuur grote onvrede bestaan over de vrijstelling van btw bij kwakzalvers en over de gebrekkige medische kennis van het Openbaar Ministerie.

Publiciteit

Het is te merken dat de telefoon- en adresgegevens van de Vereniging tegen de Kwakzalverij in de kaartenbakjes van vele journalisten en redacties van tv- en radioprogramma's staan vermeld. Bij onze persvoorlichter komen regelmatig telefoontjes binnen met vragen. En ook bij het secretariaat komen vaak verzoeken binnen om om voor camera of microfoon commentaar te geven op nepmiddelen en onzinnige behandelwijzen. Dankzij de goede samenwerking van alle betrokken bestuursleden lukt het vrijwel altijd om de journalisten op hun wenken te bedienen met een pittige quote. Bestuursleden waren onder andere te zien in de tv-programma's *Kassa*, *BOOS* en *RTL Nieuws*, en te beluisteren in diverse nationale en regionale radiostations.

Journalisten in de dop weten ons ook te bereiken. Studenten van de opleidingen tot journalist benaderen ons steeds vaker met vragen over niet-reguliere behandelwijzen en soms voor een langdurig interview. Het is een mooie gelegenheid om de jeugd te bereiken met onze boodschap, hoewel het opvalt dat de studenten zich vaak nauwe-

lijks hebben ingelezen in de materie. Maar goed, het zijn studenten en we proberen ze iets te leren.

Internationale contacten

De Vereniging tegen de Kwakzalverij is lid van de *European Council of Skeptical Organisations* (ECISO, www.ecso.org). Catherine de Jong vertegenwoordigt de Vereniging tegen de Kwakzalverij in de *European Council of Skeptical Organisations* als 'boardmember'.

Door corona is het tweejaarlijkse ECISO-congres in 2021 niet doorgegaan en een jaar uitgesteld. Van 8 tot en met 11 september 2022 vond het 19de ECISO-congres plaats in Wenen. Hans Vemer en Catherine de Jong waren aanwezig namens de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Het congres begint traditioneel op de donderdagavond met een pubquiz. De eerste vragen van de quiz waren: hoe heet de oudste skeptische organisatie ter wereld en wanneer werd die organisatie opgericht? Het antwoord was: Vereniging tegen de Kwakzalverij, en 1881. Niet alleen in Europa, maar zelfs in de VS staan wij bekend als oudste skeptische vereniging.

Voor belangstellenden is het programma van het ECISO-congres in te zien op www.ecso.org. Te zijner tijd worden de links naar video's van de presentaties ook op deze website geplaatst.

Medewerking aan Fraude Film Festival

Op 3 en 4 november 2022 wordt in Amsterdam in theater Tuschinski voor de achtste keer het jaarlijkse Fraude Film Festival gehouden (www.fraudefilmfestival.nl). De Vereniging tegen de Kwakzalverij neemt voor het eerst dit jaar deel en sponsort de film *Homeopathy Unrefuted?* Dit is een documentaire waarin homeopaten zelf laten zien dat homeopathie totale onzin is.

Tot de tradities van het Fraude Film Festival behoort het uitreiken van de Anti Fraude Award. De Vereniging tegen de Kwakzalverij is genomineerd voor deze prijs. Vorige week ontvingen we het bericht dat we op de longlist zijn geplaatst.

Plannen voor het volgende jaar.

We gaan door op de ingeslagen weg. Er zullen weer nieuwe behandelwijzen worden bedacht door niet-reguliere behandelaars. En wij zullen ze beschrijven en toevoegen aan de collectie op onze website. Nieuwe kwakzalvers kunnen op onze nimmer verslappende aandacht rekenen. We gaan door met melden van de ergste vormen van kwakzalverij bij IGJ en de Reclame Code Commissie. Ons werk is nog lang niet gedaan.

Catherine de Jong

VERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER

In het afgelopen boekjaar september 2021 tm augustus 2022 is meer uitgegeven (€ 110 dzd) dan ontvangen (€ 98 dzd). De rekening vertoont een tekort van € 12 dzd, vorig jaar was er een overschot van € 7 dzd. Het tekort dit jaar was voorzien. Een nadere specificatie:

- De substantiële eenmalige investering die wij hebben gedaan voor de renovatie van de website, was meer dan begroot. Daar staat tegenover dat andere website uitgaven lager waren. In totaal is ruim € 48 dzd uitgegeven aan de website inclusief inhoud en beheer, € 12 dzd meer dan vorig jaar.
- De uitgaven van *Het vizier op Kackadoris* (geboekt onder 'kosten boeken') bedroegen bijna € 3 dzd.
- De uitgaven voor de jaarvergadering en symposium waren met bijna € 20 dzd veel hoger dan vorig jaar, maar in dat jaar waren er geen locatie uitgaven. In 'normale' jaren bedragen de kosten circa € 18 dzd.
- De beoogde daling van de uitgaven voor het tijdschrift is grotendeels gerealiseerd: de uitgaven (€ 18 dzd) waren ongeveer gelijk aan die van het vorig jaar.
- Het totaal van contributies en donaties (€ 95 dzd) ruim € 3 dzd meer dan vorig jaar, in deze tijden een opmerkelijk resultaat.
- De juridische uitgaven waren nihil.
- De kosten van het secretariaat, administratie, Financiën, PR en bestuur samen (€ 21 dzd) was ruim € 3 dzd hoger dan vorig jaar. Voornamelijk door een incidentele betaling.

Door het tekort over 2021/2022 is onze kas, inclusief spaargeld afgenomen tot € 73 dzd.

De kascommissie, bestaande uit de leden M. Coster en W.W. Meijer, heeft de jaarrekening over september 2021 tm augustus 2022 onderzocht. Op hun advies heeft de vergadering het bestuur decharge verleend voor de jaarrekening.

Hieronder en samenvatting van onze inkomsten en uitgaven in 2021/2022 en het voorafgaand jaar. (Zie tabel op pagina 4)

Begroting 2022/2023

3.1 Incidenteel

Komend jaar zullen kosten moeten worden gemaakt ten behoeve van de wettelijk noodzakelijke herziening van de statuten, in de orde van € 4.000, te dekken uit onze reserves.

Financieel verslag	2020/2021	2021/2022
<i>bedragen in euro's</i>	<i>realisatie</i>	<i>realisatie</i>
Inkomsten		
contributies en donaties	91.706	94.913
inkomsten symposium	2.005	2.421
overige inkomsten	3.227	793
totaal inkomsten	96.938	98.127
Uitgaven		
Juridisch	0	0
Tijdschrift	-18.350	-18.230
jaarvergadering en symposium	-13.182	-19.072
Website	-36.531	-48.126
kosten boeken	-3.574	-2.864
aflossing schulden	0	0
overige uitgaven	-18.460	-21.721
totaal uitgaven	-90.097	-110.013
saldo (min is tekort)	6.841	-11.885

Vereniging tegen de Kwakzalverij

3.2 Structurele beeld

Met de beschikbare middelen is een financieel stabiele exploitatie mogelijk.

De inkomsten uit contributies en donaties zijn € 90 dzd begroot, conform de realisatie in de afgelopen jaren. De inkomsten uit het symposium zijn voorzichtig geraamd.

De uitgaven voor de administratie, secretariaat, et cetera zijn begroot conform de realisatie de laatste jaren. Hetzelfde geldt voor de kosten van de jaarvergadering en symposium. Op de balans staat een reservering van € 5 dzd voor onvoorziene extra symposium kosten (zoals reis- en verblijfkosten).

Gezien de resultaten van afgelopen jaren is met ongewijzigd beleid een structureel sluitende exploitatie realistisch, mits de moeilijk voorziene juridische uitgaven binnen de perken blijven.

De juridische kosten zijn als 'PM' in de begroting opgenomen. Mochten zich in het komende boekjaar onvoorziene juridische kosten voordoen dan kunnen deze uit deze reserves worden gedekt

Een onzekere structurele ontwikkeling betreft de kosten, gezien de sinds begin van 2022 sterk stijgende prijzen voor met name energie. Het is op dit moment niet goed te overzien hoe dit zich

verder zal ontwikkelen en wat de gevolgen daarvan zullen zijn voor onze uitgaven. Gezien de onzekere prijsontwikkeling op langere termijn én onze gezonde huidige financiële situatie is het prematuur om nu de contributie te verhogen.

Tot slot: indien leden behoefte hebben aan een meer gedetailleerde inzage in de financiële stukken van de vereniging, dan kunnen zij contact opnemen met Rob Giebels (r.giebels@chello.nl).

Rob Giebels

VERSLAG REDACTEUR NEDERLANDS TIJDSCHRIFT TEGEN DE KWAKZALVERIJ

Nihil sub sole novum est. Het aantal abonnees is vrijwel gelijk gebleven. De productie- en verzendkosten zijn iets lager uitgevallen dan verwacht. De lezers zijn onverminderd tevreden met het blad. Al met al voldoende redenen om door te gaan op de ingeslagen weg. ●

Bert van Dien

Foto's©Megan Terpstra

Uitzwaaien Thomas Dorlo

C.N.M. Renckens en H. Vemer

Thomas Dorlo

Beste Thomas, het is met frisse tegenzin dat wij ons moeten neerleggen bij jouw vertrek uit ons bestuur. Ik weet dat jij ook zelf deze stap betreurt, maar de aantrekkelijke en eervolle functie die je nu in Zweden gaat bekleden, kon je niet laten lopen. Je gaat je onderzoekslijnen voortzetten bij de divisie farmacie van de Universiteit van Uppsala met het expliciete uitzicht om binnen niet al te lange tijd bevorderd te worden tot hoogleraar. Eigenlijk waren je vrouw en jij van plan om pas over een jaar of acht terug te gaan naar Zweden, maar julie kregen opeens dit fantastische aanbod.

Je trad precies tien jaar geleden toe tot ons bestuur als jonge klinisch farmacoloog. Je had toen al een hele rits publicaties en enkele prijzen op je naam staan en aan jouw discipline bestond er in het bestuur grote behoefte. Heel vaak hebben we te kampen met ‘geneesmiddelen’, maar nog vaker met pseudo-geneesmiddelen. Jij kon dan altijd helderheid verschaffen. Met name over cannabis met zijn vermeende medische effecten, werd jij een heuse expert. Dat wij met jou in ons bestuur – je was toen nog maar 29 – in één klap de beschuldigingen dat wij een club van grumpy old men zouden zijn, konden loochenstraffen, dat was mooi meegenomen. Je ontpopte je als snel als een waardevol bestuurslid, die veel wist van alternatieve middelen, die veel vragen van burgers en journalisten adequaat kon beantwoorden en ook in de media rustig maar beslist kon overkomen.

Je schreef enkele fraaie artikelen in de *Skeptical Inquirer* (resp. 2015 en 2019), *Tropical Medicine & International Health* (2012) en *Medisch Contact* (2009). Mede-auteurs waren onze erevoorzitter, oud-bestuurslid Henk Timmerman en wijlen Wim Betz. Veelal betrof het de perfide demarches van China binnen de WHO, eenmaal waarschuwde je dat de traditionele geneeskunde in Afrika vervangen dreigde te worden door Westerse kwakzalverijen. Je legde contact met de Nederlandse vertegenwoordigers in de WHO, toen ons land ging voorstemmen voor opname van de nomenclatuur van de Traditionele Chinese Geneeskunde in de ICD-11. Beide heren die ons in het ministerie van VWS allervriendelijkst ontvingen zagen het gevaar van die ontwikkeling niet in en maakten zich daarover dan ook bepaald niet druk. Men zou op de Assemblee in Geneve gewoon gaan voorstemmen en dat gebeurde ook.

Naast deze prestaties zag je er de afgelopen tien jaar ook nog kans toe een gezin te stichten, een academische promotie af te ronden en een indrukwekkende serie publicaties op je naam te brengen, veelal over de tropische ziekte Leishmaniasis. Thomas, de achterblijvers in het bestuur wensen je alle goeds in je nieuwe leven – zowel privé als professioneel – en we koesteren je toezegging dat we nog altijd een beroep op je mogen doen als wij daaraan behoefte mochten hebben. Namens je medebestuurleden en allen die van je kennis en inspanningen mochten profiteren zeg we je hartelijk dank. ●

Afscheid Rob Giebels

C.N.M. Renckens en H. Vemer

Een blij verraste Rob Giebels pakt zijn afscheidskado uit

Beste Rob, toen medio 2003 het toenmalige bestuurslid annex penningmeester Chris Pellicaan te kennen gaf dat hij zijn bestuurslidmaatschap – na negen jaar – wilde beëindigen, moest de Vereniging op zoek naar een opvolger. Gelukkig kon de secretaris in de persoon van wijlen Frits van Dam in zijn grote netwerk al heel snel een persoon noemen, die zeer geschikt was en vermoedelijk ook wel zou instemmen. Zijn naam was Rob Giebels, van oorsprong econoom en al lange jaren werkzaam bij de gemeente Amsterdam. Groot was onze vreugde toen jij bereid was toe te treden tot ons bestuur en ook al direct de functie van penningmeester durfde te gaan bekleden. Afgezien van een gezonde afkeer van kwakzalverij kon jij bogen op penningmeesterschappen bij enkele andere non-profit organisaties.

Je hebt in de tien jaar die volgden de penningen van de VtdK op uitstekende en transparante wijze beheerd en dat klinkt eenvoudiger dan het lijkt,

met toenemende eisen voor erkenning als ANBI en de herhaalde aanpassingen van onze gegevens op de zeer gebruikersonvriendelijke site van de Kamer van Koophandel. De respectieve kascommissies waren steeds vol lof over je werk. Je was een trouw bezoeker van de bestuursvergaderingen en vertolkte daarin vaak de rol van de geïnteresseerde niet medisch geschoolde leek. Zaken die voor medici soms vanzelfsprekend zijn, vergen voor deze outsiders vaak enige toelichting. Ook voor de organisatie van de jaarvergaderingen en het jaarlijkse symposium heb je je zeer verdienstelijk gemaakt.

Na tien jaar vind je het mooi geweest en draag je het stokje over. De Vereniging en allen voor wier welzijn en gezondheid je je al die jaren hebt ingespannen danken je allerhartelijks en wensen je het beste voor een leven zonder VtdK! Gemakkelijk zal het niet zijn, maar het moet lukken.●

Juryrapport Meester Kackadorisprijs 2022

Uitgesproken door juryvoorzitter Michiel Hengeveld

Juryvoorzitter Michiel Hengeveld

Dames, heren en al wie zich liever anders noemt, Wie was Meester Kackadoris? Een kwakzalver in het 16de-eeuws toneelstuk *Een tafel spel van Meester Kackadoris, ende een doof-wijf met ayeren* (ayeren betekent geslachtsziekte). In dit toneelstuk wordt een behandelaar zonder diploma net zo hard aangepakt als zijn patiënt zonder verstand. In het begin van het tafelspel stalt de kwakzalver Kackadoris zijn waren uit: glazen flessen en bussen met kruiden en zalven. Tegenover het publiek is hij openhartig over zijn bedoelingen: de boeren te bedriegen en daarmee geld te verdienen.

Onze erevoorzitter, Cees Renckens, noemde destijds de door hem bedachte prijs naar Meester Kackadoris. Dit jaar wordt de Meester Kackadorisprijs voor de 20ste keer uitgereikt. Een jubileum dus. En voor de eerste keer is Cees Renckens niet meer de voorzitter van de commissie voor de Meester Kackadorisprijs, maar is de eer aan mij om deze commissie – verder bestaande uit onze vorige voorzitter Nico Terpstra en onze secretaris Catherine de Jong – te leiden en dit rapport voor te lezen.

Ik citeer Wikipedia: “De Meester Kackadorisprijs is de prijs die de Vereniging tegen de Kwakzalverij eenmaal per jaar uitreikt aan die persoon of instan-

tie die dat jaar, volgens de vereniging, de kwakzalverij zeer bevordert heeft. Het gaat hierbij uitdrukkelijk niet om mensen die zelf kwakzalverij beoefenen, maar om die personen of instellingen die kwakzalverij bevorderen terwijl van hen het tegengestelde verwacht zou mogen worden.

De vereniging maakt eerst een lijst met genomineerden bekend, en vervolgens de winnaar. Iedereen mag personen, bedrijven of instanties aanragen voor de prijs. Het bestuur van vereniging beoordeelt wie genomineerd wordt en wie de prijs wint. De winnaar krijgt de gelegenheid tot een weerwoord dat eveneens wordt gepubliceerd in het tijdschrift van de Vereniging tegen de Kwakzalverij.”

Dit jaar hebben we vijf personen en instanties op onze longlist geplaatst. Ik ga ze met u langs. De volgorde is omgekeerd aan die van de steun voor de kandidaten zoals die door het bestuur werd bevonden.

5. Prof. mr. Jaap de Hoop Scheffer, voorzitter van het Kapittel der Civiele Orden

Hij werd genomineerd in de hoedanigheid van voorzitter van dit Kapittel en daarmee als verantwoordelijke voor het jarenlang uitdelen van ridderorden aan kwakzalvers. Hoe kan zoiets geschieden? Het Kapittel kijkt bij de aanvragers

naar verdiensten voor de maatschappij en treedt in overleg met de burgemeester van de plaats waar de te decoreren persoon woont. Ook excellentie in het eigen beroep kan soms beloond worden met een lintje. Minstens drie aanbevelingen vanuit diverse sectoren zijn een vereiste. De Koning moet zijn fiat geven en doet dit zodra de commissie de voordracht goedgekeurd heeft. Het Kapittel raadpleegt in het geval van medische beroepen de Inspectie voor de Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ), die vervolgens uitzoekt of er tuchtrechtelijke problemen met een persoon zijn. Meer doet de IGJ niet.

Kwakzalvende artsen kunnen worden geridderd zolang hun geen tuchtrechtelijke maatregelen zijn opgelegd. Geregeld worden koninklijke onderscheidingen toegekend aan alternatieve artsen, waarbij antroposofische artsen de voorkeur genieten. Ik noem geen namen, dat is te veel eer.

Wij hoopten dat De Hoop Scheffer als nieuwe voorzitter de teugels wat strakker zou gaan aanhalen en dergelijke uitglijders zou voorkomen, maar we zijn daarin teleurgesteld: sinds zijn aantreden als voorzitter in 2014 zijn nog altijd bijna jaarlijks aan alternatieve medici onderscheidingen verleend.

4. Tijdschrift *Ouders van Nu*

Sinds jaar en dag kunnen aanstaande en jonge ouders in dit tijdschrift en op hun website nuttige informatie vinden over zwangerschap, bevalling, kraambed en de eerste kinderjaren. De redactie wordt bijgestaan door maar liefst 50 experts, onder wie vele artsen.

Tot zo ver gaat alles nog goed, maar zodra je op de website zoektermen als homeopathie, osteopathie, acupunctuur en dergelijke intikt, rijzen je de haren te berge. Enkele citaten: “Osteopathie kan helpen bij de volgende klachten: huilbaby, reflux, heupdysplasie, astma en eczeem.” “Een homeopathisch geneesmiddel kan onder andere helpen bij darmkrampjes, diarree en rode billen, geelzucht, spruw, oorontsteking.”

In dezelfde trant wordt er op de website reclame gemaakt voor acupunctuur. Uit de website valt ook op te maken dat er nog altijd geloof wordt gehecht aan het KISS-syndroom en aan een nieuwe variant hierop: het KIDD-syndroom. Syndromen die alleen volgens manueel therapeuten en osteopaten bestaan.

Dan komen we aan bij de top drie op onze shortlist.

3. *Op1*

U kent *Op1*, de talkshow met elke dag een ander presentatieduo. Deskundige gasten krijgen geregeld te weinig tijd om iets uit te leggen en de presentatoren houden ervan hun gasten in de rede te vallen. Maandagavond 25 oktober 2021 werd een dieptepunt bereikt. Het onderwerp was de coronapandemie en het oplopende aantal besmettingen. Er zaten drie artsen aan tafel, die hun kennis probeerden te delen en die zich keurig hielden aan de regels van het wetenschappelijk debat, maar er niet altijd in slaagden om hun zinnen af te maken. De redactie had als vierde spreker een ‘holistisch gezondheidsdeskundige, spreker, reiziger en *founder* van de Leef Bewust Lifestyle®’ uitgenodigd. Een zakenman die via zijn website reclame maakt voor de Leef Bewust Academie voor leefstijl en gezondheid, waar hij zijn gezondheidsadviezen slijt en via de webshop kruidenpreparaten en boeken verkoopt. Hij is natuurlijk tegenstander van vaccinatie. De aanwezige artsen waren niet in staat, en kregen ook niet voldoende tijd, om hem te onderbreken en hem weerwoord te geven. De presentatoren grepen niet in en lieten hem lang aan het woord. Het mondde uit in een klassiek voorbeeld van *false balance*-journalistiek.

2. *Mevrouw ir. C.E.G. (Karien) van Gennip, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid*

Met het programma Stimulering Arbeidsmarktpositie (STAP) geeft het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV) subsidies van 1000 euro aan werkzoekenden om een ‘opleiding’ te volgen. Naar het oordeel van de jury dan wel vaak opleidingen in de betere kwakkunde. Men kan worden opgeleid tot hypnotherapeut, aroma- en bachbloesemtherapeut, energetisch therapeut, aura- en chakrahealer, innerlijke-kindtherapeut, voetreflextherapeut, reikimaster, kruidengeneeskundige, edelsteentherapeut, kleurentherapeut, magnetiseur en orthomoleculaire voedingtherapeut. Hoewel het te begrijpen is dat het UWV moeite doet om mensen aan een baan te helpen, is het kritiekloos aanbieden van dit soort cursussen in wezen het aanbieden van een opleiding tot oplichter.

Wij waren verbaasd dat het UWV – nadat in de jaren 2012-2015 vergelijkbare opleidingen tot spiritueel beltherapeut met baangarantie werden gesubsidieerd – niets wijzer is geworden na brede kritiek in 2015.

Na hevige protest van het UWV, bij monde van zijn woordvoerder, besloot de jury om niet het UWV maar de minister van SZW te nomineren

voor de Meester Kackadorisprijs. Het UWV stelde immers: “De STAP-regeling is een politiek instrument waarbij de vormgeving en voorwaarden met de Tweede Kamer zijn besproken. Welke opleidingen daarvoor in aanmerking komen ligt niet bij UWV maar uiteindelijk bij de minister van SZW als politiek eindverantwoordelijk persoon.”

Het hevige protest van het UWV wijst erop dat men daar het verkrijgen van de Meester Kackadorisprijs zeer serieus neemt – en dat doet ons goed.

De nominatie van de minister was bovendien aanleiding voor Kamervragen door twee leden van het CDA. Helaas was het antwoord van de minister, zeer kort samengevat: “Opleidingen gericht op alternatieve geneeswijzen zijn niet uitgesloten zolang de betreffende beroepen niet verboden zijn, de opleider is erkend of in het bezit van een keurmerk is en de opleider en opleiding voldoen aan de voorwaarden van het STAP-budget.”

We weten dat kwakzalvers hardleers zijn, zoals alle gelovigen. Onze hoop is dat de nominatie voor de Meester Kackadorisprijs leidt tot verbetering van het leven van de kandidaat. Helaas is dat bij deze minister en haar ambtenaren dus niet het geval.

En dan de winnaar!

1. Mevrouw mr. Sue J.S. Preenen, hoofdofficier van justitie, Arrondissementsparket Noord-Holland

Binnen het Openbaar Ministerie worden de medische zaken behandeld door medische officieren. Van de medisch officier van justitie wordt een zekere expertise verwacht als het om medische zaken gaat, een categorie waarbinnen gewone officieren zich vaak niet deskundig genoeg achten. Recent kreeg een zaak tegen een chiropractor zijn beslag waarin de medische kennis van de medische officier ernstig te kort schoot. Het betrof een zaak waarin bij een patiënt tijdens een chiropractische nekmanipulatie door een Haarlemse chiropractor een hersenstam-infarct optrad, leidende tot levenslange invaliditeit en 100% zorgbehoefte van een voordien gezonde jongeman. De oorzaak van dit herseninfarct is gelegen in beschadiging van de in hals lopende slagaders.

De chiropractor werd veroorzaking van ernstig lichamelijk letsel en het niet bieden van *informed consent* ten laste gelegd. De verdediging voerde aan dat het wellicht twee pre-existente dissecties van de vaatwand geweest zouden zijn die de hoofdpijn hadden veroorzaakt en dat de manipulatie van de nek hoogstens een secundaire rol

gespeeld zou hebben. Vooral chiropractoren hechten geloof aan een dergelijke argumentatie. Een eerder in de civiele procedure geconsulteerde hoogleraar neurologie achtte een causaal verband tussen de toegepaste levensbedreigende nekmanipulatie en de opgetreden complicatie bewezen. Het OM, in de persoon van medisch officier mevrouw mr. C.N. Brugman, koos ervoor als deskundigen twee chiropractoren en een forensisch arts in te schakelen en geen neuroloog. Zo stond de uitkomst – vrijspraak – van tevoren vast. De chiropractoren herhaalden dat de beklaagde strikt volgens ‘beroepsnorm’ van de Nederlandse Chiropractoren Associatie gehandeld. De medisch officier realiseerde zich niet dat deze beroepsnorm door henzelf is bedacht en aanzienlijk verschilt van de richtlijnen van neurologen of orthopeden. Dat chiropractie een gezelschap van krakers is dat alle kwalen toeschrijft aan scheefstanden van de wervels en waarvan het nut wetenschappelijk nimmer is aangetoond, daarvan heeft de medisch officier – en in haar kielzog de rechter – zich kennelijk geen rekenschap gegeven.

De hoofdofficier van justitie van het arrondissement waaronder mevrouw Brugman ressorteert, mevrouw mr. S.J.S. Preenen, wees ons erop dat officieren van justitie nooit op persoonlijke titel beslissingen nemen, maar als functionaris van het Openbaar Ministerie (OM). “De hoofdofficier van justitie is eindverantwoordelijk voor alle strafzaken en daarmee verband houdende beslissingen binnen het eigen arrondissement.” Op haar verzoek hebben we daarom de nominatie aan haar geadresseerd.

Ook hier zien we dat de nominatie voor de Meester Kackadorisprijs kennelijk zo serieus wordt genomen dat mevrouw Preenen hem niet gunde aan de medisch officier maar zelf met de eer wil strijken. Wie weet zal onze prijs ervoor zorgen dat de medische officieren van justitie wel hun leven gaan beteren. We feliciteren mevrouw Preenen en mevrouw Brugman van harte en nodigen haar uit om de Meester Kackadorisprijs 2022 in de vorm van het bekende kunstwerk en de oorkonde in ontvangst te nemen en haar dankwoord uit te spreken! ●

Mevrouw Preenen heeft om ons onbekende redenen ervan afgezien gehoor te geven aan de uitnodiging van de jury.

Laudatio voor winnaar Gebroeders Bruinsma Erepenning Frits Abrahams

*'Kwakzalvers moeten consequent gevolgd
en bestreden worden, vind ik nog altijd.
Ze zijn een gif voor de samenleving.'*

Frits Abrahams

Renckens spreekt laudatio uit

Journalist Frits Abrahams (1946) werd geboren in Nijmegen en bracht zijn jeugd door in Venlo, waar hij als twintiger de journalistiek inrolde. Later werkte hij onder andere als redacteur voor *de Volkskrant*, *Vrij Nederland* en *NRC Handelsblad*. Bij die laatste krant is hij al ruim dertig jaar haar vaste columnist. Tot voor enkele jaren schreef hij daar een dagelijkse column, die voor zeer veel lezers van de krant een ijkpunt was, met zowel ernstige als lichtvoetige onderwerpen. Meermalen verschenen er bundels van zijn columns. Al vroeg in zijn carrière richtte hij zich tegen de kwakzalverij. Anders dan journalisten met minder intellectuele bagage en moed was hij niet bang stelling te nemen en verschoor zich daarbij nimmer achter de *false balance*, die veel journalisten aanhangen: deskundigen en warhoofden krijgen even veel spreektijd. Hoor en wederhoor voor de astroloog

én de astronoom, voor de dansleraar én de viroloog. Abrahams doet daar niet aan mee en heeft daar nooit aan meegedaan. Uit de vermoedelijk ruim tweeduizend columns, die Abrahams schreef, selecteerde ik er een chronologisch geordend vijftal, dat aan elke twijfel over de vraag of Abrahams de Erepenning vandaag terecht ontvangt een hardhandig einde zal maken.

De pijn van het ontgrensde zijn (NRC 25 februari 1989)

Abrahams constateerde dat de haptonomie steeds meer oprukt in de Nederlandse gezondheidszorg. De inleidende woorden boven zijn grote artikel stelden: 'Of het nu gaat om zwangerschap of stervensbegeleiding – in steeds meer psychiatrische inrichtingen, revalidatiecentra en ziekenhuizen roept men deze therapie van de betasting te hulp. En ook gezonde topsporters

vinden er baat bij. Kwakzalvers moeten consequent gevolgd en bestreden worden, vind ik nog altijd. Ze zijn een gif voor de samenleving. Waarop berust het succes van de haptonoom? Op de stimulering van 'hormoonachtige stoffen'? Of is dat 'baarlijke onzin', zoals de voorzitter van de Vereniging tegen Kwakzalverij onomwonden stelt? Een reportage uit de broeierige wereld van de hapto-therapeuten. Over vetes, sektegedrag, nudisme, geldzucht en mishandeling. 'Verplaatst u zich nu eens in mijn pols.'

Tweede Abrahams-citaat: 'In het denken van Veldman en Troost was ook seksualiteit een heel belangrijke factor. Ze hadden beiden een nudistische instelling onder het motto: toon je maar open en bloot, dan heb je nergens last van. Veldman gaf in zijn blootje demonstraties en stapte bloot met de cursisten rond in het park.' Bij de opleiding in Rotterdam werd het ook gebruikelijk dat cursisten tijdens de behandeling even in het kruis gegrepen werden. 'Dat heeft Troost ontwikkeld,' zegt Van Minnen. 'Het was een manier om de mensen "hun bodem" te laten voelen.'

Veldman was niet blij met het *NRC*-artikel en trachtte mij zover te krijgen dat ik mij van de schrijver, die mij kortstondig had geïnterviewd, zou distantiëren. Ik weigerde waarop Veldman, de getroebelde fysiotherapeut en uitvinder van de haptonomie, een klacht bij de Raad voor de Journalistiek indiende tegen Abrahams. De klacht werd afgewezen. Ik ontving toen een vriendelijk briefje van Abrahams. Dat hij zich in de meer dan drie volgende decennia zou ontwikkelen tot een zeer gewaardeerd medestander konden wij toen nog niet vermoeden.

Een veer in de alvleesklier (*NRC* 16 mei 1995)

In de rubriek 'Bij de rechter' van *NRC Handelsblad* behandelde Frits Abrahams het geval van een lijder aan suikerziekte die er door een jeugdige paragnoste toe werd gebracht te stoppen met zijn injecties van insuline. Met noodlottig gevolg, de suikerpatiënt overleed. Wij vroegen Abrahams om permissie om deze leerzame casus ook via het tijdschrift van de VtdK te verspreiden en hij gaf ons die zonder aarzeling. Abrahams stelde in zijn verslag dat het onvermijdelijk was dat de 18-jarige paragnoste terecht moest staan, maar eigenlijk – aldus Abrahams – is het jammer dat 'het hele schemerwereldje achter haar buiten schot kan blijven. Het wereldje van halfgare paragnosten, parapsychologen en paranormale genezers dat in Nederland op zoveel sympathie van de media kan rekenen, dat ontvankelijke zieltjes als de geneze-

res erdoor beïnvloed raken. Met noodlottige gevolgen'. (Het vonnis, twee weken later: voor dood door schuld: een gevangenisstraf van negen maanden waarvan drie voorwaardelijk.) Later zouden wij nogmaals enkele keren prachtstukken van Abrahams in ons tijdschrift mogen overnemen. Wij hadden bij het vragen van toestemming weinig gene, omdat hij met enige regelmaat teksten uit de boezem van de VtdK met instemming citeerde, steeds tot onze grote vreugde.

Simek interviewt Wong-Chung (RVU programma) (*NRC* 20 april 1998)

Drie jaar eerder figureerde Wong-Chung, een aan het Nijmeegse academisch ziekenhuis verbonden neuroloog-acupuncturist, in de TROS serie *Nieuwe genezers en oude wijsheden* en op 24 december 1997 trad hij op in het RVU tv-programma *Simek ontmoet*. Deze Simek weet volgens Frits Abrahams het beste uit zijn geïnterviewden te halen door 'via het aarsgat van de geïnterviewde omhoog te klauteren naar de stembanden, die hij vervolgens met honing en mirre insmeert zodat hij er de wat wekere klanken aan kan ontlokken'. Simek was ook tegenover Wong ademloos van bewondering: 'Dokter Wong, oe bent neurochirurg, wat mankeert deze vrouw?', Wong (gevlaid): 'Nee, mijnheer Simek, ik ben neuroloog, wij doen geen operaties'.

Aan de goede kant in de columnisten-oorlog rond Houtsmuller (*AtDK*, 1999: 4.2)

Maarten 't Hart en Freek de Jonge kozen de kant van Houtsmuller, terwijl onder anderen Frits Abrahams, Ronald Plasterk en Beatrijs Ritsema het gezonde verstand vertegenwoordigden. Plasterk, ooit groot bewonderaar van Freek, was nu volledig op hem afgeknapt. Ook Abrahams sprak zich in de *NRC* in dergelijke zin uit: 'Er was eens een duo dat Nederland veroverde met scherp, hilarisch cabaret. De een heette Freek, de ander Bram.' Maar dat was 'alweer dertig jaar geleden'. Bram loopt nu met wichelroeden door zijn huis om te zien of hij zijn bed op de juiste plek heeft neergezet en gelooft in ufo's en in vorige levens. Freek noemde hij in een recent *Parool*-interview een 'verstokt rationalist', met minder diepgang dan Bram zelf. Een verwijt dat bij Freek hard zal aankomen, volgens Abrahams, want deze omhelste al twee decennia terug de wereld van het paranormale. Nu Freek schreef 'persoonlijk totaal te zijn afgeknapt op de reguliere geneeskunst' vreesde Abrahams dat Freek, mocht hij binnenkort kanker krijgen, zijn toevlucht zal zoeken bij de sojaboontjes van dr. Houtsmuller.

Hij zou dat toch wel jammer vinden voor het Nederlandse theater.

Wervels. Hoger beroep in de zaak-Sickesz (NRC 4 april 2007)

'Het leek een begroeting van oude bekenden, en dat was in zekere zin ook zo. Mevrouw M. Sickesz zat op een bankje van het gerechtshof in Amsterdam te wachten, toen de heer C. Renckens zich daar ook voegde. "Prettig om u weer te ontmoeten", zei Renckens. Mevrouw Sickesz knikte gereserveerd.

Even later begon zij tegenover omstanders aan een lange uiteenzetting over kwalen betreffende onder meer de uterus en de uterusmond. Gelukkig werd ik afgeleid door haar advocaten, die mij met klem kwamen verzekeren dat hun cliënt voor een goede, rechtvaardige zaak streed. Zij hadden toch niet enige scepsis in mijn blik gezien?"

Kwakzalving. (NRC 4 oktober 2019).

'Het is geen lolletje om de Meester Kackadorisprijs te krijgen – vrijwel niemand wil hem dan ook hebben. Deze prijs wordt jaarlijks uitgereikt door de Vereniging tegen de Kwakzalverij (VtdK). De prijs is niet bestemd voor de kwakzalvers zelf, maar voor degenen die de kwakzalverij faciliteren en daarmee bevorderen. Dit jaar ging deze poedelprijs naar een grote naam in het medische veld: Pauline Meurs, hoogleraar bestuur van de gezondheidszorg aan de Erasmus Universiteit Rotterdam en sinds kort voorzitter van de Raad voor de Volksgezondheid en Zorg. Het toeval wilde dat de toekenning van de prijs samenviel met haar benoeming tot officier in de orde van Oranje Nassau. De jury van de VtdK wrijft haar aan dat zij als voorzitter van ZonMw "de geldverslindende hersenspinsels van de recidiverende directie niet heeft weten te beteugelen". ZonMw is een zelfstandig bestuursorgaan dat jaarlijks tientallen miljoenen belastinggeld mag besteden aan onderzoek in de zorg. Dit jaar liet ZonMw een rapport schrijven over *evidence-based* complementair onderzoek door – volgens de VtdK – "notoir pro-alternatief denkende figuren" plus de paranormaal genezere Martine Busch. De VtdK heeft ZonMw al in 2006 de Meester Kackadorisprijs gegeven – vandaar die "recidiverende directie". Meurs liet weten dat zij de prijs weigert omdat bij de VtdK geen open discussie mogelijk is. Dat begrijpen ze bij de VtdK niet, ze willen juist niets liever dan zo'n discussie over alternatieve geneeswijzen, zeggen ze, en ze nodigen Meurs en ZonMw dan ook uit voor zo'n bijeenkomst, te organiseren door een neutrale ge-

zaghebbende organisatie. De resultaten zouden gepubliceerd moeten worden. Ik vroeg de VtdK wat er gebeurd zou zijn als Pauline Meurs had aangeboden: "Ik kom naar jullie prijsuitreiking, maar ik wil wel het podium krijgen voor een vernietigende rede over de VtdK." Ook dan zou zij zeer welkom zijn geweest, aldus de VtdK, "want discussie is bijna de kern van wetenschappelijk onderzoek." Een andere opmerkelijke genomineerde voor de Meester Kackadorisprijs was het tv-programma *Pauw & Witteman*. De jury verwijt het programma dat het "vrijwel kritiekloos heel lang" de *iceman* Wim Hof aan het woord liet. Hof beklimt in z'n onderbroek de Kilimanjaro en pretendeert dat je op die manier ook ongeneeslijke ziekten als kanker en MS kunt bestrijden. "Hof werd in die uitzending omringd door hele en halve bewonderaars", schrijft de VtdK, "onder wie een arts van het AMC. Ook Wubbo Ockels heeft zich in zijn doodsangst laten imponeren door de mediagenieke kwakzalver. Van een rage is gelukkig geen sprake, maar als Ockels zich een oor laat aannaaien door Hof, dan zijn er ongetwijfeld meer patiënten die zich zelf kwellen in de hoop op een gunstig effect." Die uitzending heb ik {Abrahams, red} destijds ook zelf met grote verbazing ondergaan – verbaasd vooral over de naïviteit waarmee Pauw en Witteman hun gast tegemoet traden. Elke politicus kon in dat programma op een gezonde dosis scepsis rekenen, maar iemand die suggereert dat je van de vreselijkste ziekten kunt opknappen door in je blote kont in een wak met ijswater plaats te nemen, wordt opeens als een grote ziener behandeld. Arme Ockels. Op de dag dat hij reddeloos stierf, zagen we Wim Hof uiteraard niet terug bij P&W. Het juryrapport van de VtdK zou elk jaar verplichte lectuur moeten zijn voor alle medische studenten van Nederland.'

Met columns bereik je niks. (24 november 2019)

'Bij jonge columnisten proef ik weleens de hoop dat ze met hun columns de wereld kunnen verbeteren. Vergeet het maar, moet ik uit eigen ervaring verzuchten. Ik wil niemand zijn illusies afnemen, maar enige werkelijkheidszin is soms geboden. Hier volgen eerst enkele voorbeelden uit de (mijn) praktijk.' (...) 'Een onderwerp waar ik vaak kritisch over geschreven heb, is de alternatieve geneeskunde. Mijn indruk is dat die sindsdien alleen maar aan invloed heeft gewonnen en zelfs tot de duurdere verzekeringspakketten is doorgedrongen. Wie niet meer weet hoe hij zijn brood moet verdienen, kan altijd nog een knuffe-

Frits Abrahams ontvangt de penning uit handen van Cees Renckens

lende kwakzalver of schele piskijker worden.'

Alles goed en wel, heer Abrahams, maar hier vliegt u toch echt finaal uit de bocht. Hoewel wij steevast ingenomen waren met letterlijk alle aan de kwakzalverij besteedde columns, op 24 november 2019 ging het even helemaal mis. U onderschat uw invloed als opinieleider in hoge mate. Ik beschik niet over statistiek of harde cijfers, maar ik ontving bijna altijd als u de kwakzalvers of hun medestanders weer eens op een Procrustesbed had gedeponneerd mails of Apps met de vraag of ik hem al gelezen had en hoe goed hij weer was geweest. Zonder enige twijfel heeft u heel vaak met die in superieure stijl geschreven en met veel humor verlevendigde columns de publieke opinie in ons land een zetje in de goede richting gegeven. En daarmee heeft u ongetwijfeld de wereld een beetje veiliger gemaakt en veel onheil voorkomen. Neemt dat nu s.v.p. van ons aan, want door uw lezers met de regelmaat van de klok te waarschuwen voor de flauwe kul, die tegenwoordig doorgaat voor 'alternatieve geneeskunde', zal althans bij een deel ervan de gang naar de kwakzalver zijn voorkomen. Het is om deze reden dat ik u namens de jury wil vragen naar voren te komen om de penning en het bijbehorende diploma in ontvangst te nemen.

AANVAARDINGSREDE

Na overhandiging van penning en bijbehorend diploma sprak Abrahams de volgende aanvaardingsrede uit.

'Wie ik na het bestuur van de Vereniging tegen de Kwakzalverij vooral voor deze erepenning moet bedanken, is mijn moeder, Goverdina Johanna Maria Abrahams-Commissaris, geboren in

1918 en overleden in 2001. Zonder haar had ik hier niet gestaan. Nu kan iedereen dat over zijn moeder denken, maar ik bedoel er iets anders mee, namelijk dat mijn moeder een cruciale rol heeft gespeeld in mijn kritische houding tegenover de kwakzalverij. Niet doordat ze ook een hekel had aan de kwakzalverij, maar juist doordat ze er zo sterk in geloofde.

Zonder mijn moeder zou ik me nooit zo hevig voor de kwakzalverij hebben geïnteresseerd. Zij bracht mij en mijn broer daar al op jonge leeftijd mee in aanraking. Mijn broer had veel last van bronchitis, ik een bepaalde periode van migraine, en ze nam ons mee naar een kwakzalver bij wie ze zelf al een poosje in behandeling was. Deze man heette Rama Polderman, een arts die zich ook bezighield met yoga, helderziendheid en paranormale geneeskunde. Verder was hij in zijn vrije tijd een verdienstelijk goochelaar – ook een vorm van bedrog, maar toegestaan bedrog.

Mijn vader, die er verder niet veel mee te maken wilde hebben, reed mijn moeder, mijn broer en mij enkele malen naar Baarn, waar Polderman praktijk hield in een statige villa. Eén consult zal ik nooit vergeten, het was meteen het laatste. Polderman was een nogal zwijgzame, norske man die een kort gesprek met mij voerde en mij toen naar een donkere zijkamer leidde waar ik op een bed moest gaan liggen. Hij zou mij weer ophalen als hij enkele volgende consulten achter de rug had. Ik heb er een hele tijd gelegen totdat ik stijf van de kou begon te worden. Ik vroeg me af of de duisternis en de kou misschien heilzame wapens zouden blijken tegen mijn migraine. Af en toe hoestte ik om de aandacht te trekken van Polderman in de kamer ernaast.

Tevergeefs. Het werd steeds stiller in het huis

om mij heen. Totdat een vrouw, een assistente van Polderman, mijn kamer binnentrad en mij tot haar ontsteltenis op het bed zag liggen. “Wat doet jij nog hier?” vroeg ze, “Ik wacht op de dokter”, zei ik bedeesd, want ik was nog maar een jongen van hooguit dertien, veertien jaar. “Mijn hemel”, zei ze, “dan is de dokter je helemaal vergeten. Jammer, want hij is naar huis.” Waar mijn wachtende ouders waren gebleven, kan ik u na zoveel jaren niet meer vertellen. Misschien had Polderman ze wel met een verdwijntruc weg gegoocheld.

Mijn moeder kwam tot de juiste conclusie dat ik op deze manier niet van mijn migraine genezen zou worden. Ze liet thuis allerlei kwakzalvers komen, van wie ik me vooral meneer Braam herinner, een man die een ijzerdraadje boven mijn hoofd liet trillen en na verloop van tijd zei: “Het zijn wormen.” Hij bedoelde dat er wormen in mijn lichaam werkzaam waren die mijn migraine veroorzaakten. Elke keer dat hij langskwam, sprak hij deze magische woorden: “Het zijn wormen.” Verder zei hij niet veel, al vergat hij nooit het bedrag van het consult te noemen.

Misschien had meneer Braam wel gelijk. Misschien zijn die wormen wel vertrokken dankzij het drankje dat hij achterliet. Het is in ieder geval een feit dat mijn migraine verdween. Wel bleek me later dat migraine bij véél kinderen verdwijnt als ze ouder worden, en het lijkt me niet aannemelijk dat die allemaal het drankje van meneer Braam hebben gekregen.

Polderman, Braam en al dergelijke paranormale genezers moeten het van suggestie hebben, het zijn allemaal een soort goochelaars. Ze doen hun daarvoor ontvankelijke patiënten geloven dat ze bijzondere, bovenmenselijke gaven hebben. Geloven ze er ook zelf in? Ik heb af en toe gemerkt dat zelfs de Vereniging tegen de Kwakzalverij mild kan zijn over de drijfveren van de paranormale genezers. Ik ben dat zelf niet. Ik zie de meesten als pure bedriegers die heel goed weten hoe ze iemand om de tuin moeten leiden. Ik vraag me weleens af: wat zal zo'n genezer doen als hij

zelf botkanker krijgt of een vergelijkbare rotziekte? Zou Polderman naar Braam zijn gestapt, of Braam naar Polderman? Ik kan het me niet voorstellen.

Hoe het ook zij, ze bleven me fascineren, deze wonderbaarlijke genezers. Toen ik later journalist werd, heb ik een van de bekendste en succesvolste onder hen opgezocht, Frans Veldman, grondlegger van de haptonomie. Ik liet me door hem behandelen, schreef zijn orakeltaal zo nauwkeurig mogelijk op en publiceerde het. Hij klaagde me vervolgens woedend aan bij de Raad voor de Journalistiek, die zijn klacht goddank niet inwilligde – een van de gelukkiger momenten uit mijn loopbaan.

Kwakzalvers moeten consequent gevolgd en bestreden worden, vind ik nog altijd. Ze zijn een gif voor de samenleving. Ze bieden valse hoop aan radeloze mensen en ze verdienen daar veel geld mee. Ze zijn er in alle soorten en maten.

Ik hoor weleens dat de paranormale geneeskunde op zijn retour zou zijn. Misschien geldt dat voor sommige vormen, maar ik vrees dat de kwakzalverij altijd weer op andere plekken de kop zal opsteken. In dat verband wijs ik op het toenemende geloof in de geneeskundige werking van mindfulness, een op geen enkel wetenschappelijk bewijs berustend geloof.

Het is verstandig dat u vanmiddag verder praat over dit onderwerp. Het bewijst weer eens dat het goed is dat de Vereniging tegen de Kwakzalverij bestaat, en dat mensen als Cees Renckens daarbij vele jaren het voortouw hebben genomen. En daarom vond ik het een eer om van deze vereniging deze penning te krijgen. Ik dank u daarvoor hartelijk. ●

Een verkorte versie van de laudatio werd door erevoorzitter Renckens uitgesproken op 1 oktober.

Foto's©Megan Terpstra

Symposiumverslag

Een kritisch oog op leefstijlgeneskunde

Janneke Dorlo

Leven is geen wetenschap, gezond leven dus wel? Leefstijlgeneskunde wordt door velen gepropageerd als DE oplossing voor de vele welvaarts kwalen van de moderne mens. Als wij allen nu eens stoppen met roken, drinken en drugsgebruiken, beginnen met afvallen, gaan sporten, en aan mindfulness gaan doen worden we dan allemaal gezond honderd jaar? Wat is er waar van de wervende praatjes van leefstijlgeneskundigen en gezondheidscoaches? Leid het opvolgen van leefstijladviezen er inderdaad toe dat wij langer en gezonder leven? Of gaat het om een hype, een nieuwe vorm van kwakzalverij?

Aandachtige toehoorders

BETUTTELEND

De eerste spreker is Floor van Bakkum, Hoofd afdeling Preventie bij Verslavingsinstelling Jellinek. In deze functie is zij betrokken bij het landelijke ontmoedigingsbeleid van alcohol, tabak, drugs en gokken.

Uit een onderzoek van 2021 blijkt dat ruim 77% van de Nederlanders van 18 jaar en ouder in dat jaar alcohol gebruikte. Daarvan voldoet 44% aan de richtlijn van de gezondheidsraad om niet meer dan een glas alcohol per dag te drinken; 7% drinkt overmatig of zwaar. Zwaar houdt in: zes glazen per

gelegenheid. Overmatig wil zeggen: mannen 21, en vrouwen 14 standaardglazen per week. Alcohol hoeft, vanwege de verschillende gevoeligheid, niet meteen zorgwekkend te zijn aldus Van Bakkum. 'Maar ook overmatige drinkers hebben te maken met gezondheidsrisico's en de kans op verslaving.'

Als Van Bakkum mensen wijst op het gevaar van alcohol, krijgt ze vaak het verwijt van betutteling. 'Mensen zeggen dan: 'Ik bepaal toch zelf wel wat ik drink?' Dan zeg ik: 'Ja, dat klopt, maar bepaalt u dat écht zélf? Of wordt u wellicht beïnvloed door factoren in de samenleving waardoor

u meer drinkt dan gezond is, of dan wat u van plan was? Je kunt je bijvoorbeeld afvragen of iedere borrel per se met het gebruik van alcohol gepaard moet gaan.'

Roken vormt zelfs nog een groter probleem. Ruim 20% van de Nederlanders is nog altijd rookverslaafd. Aan tabak overlijden voortijdig jaarlijks 20.000 mensen, aan alcohol 8.300. Wereldwijd is 4% van de voortijdige sterfgevallen toe te schrijven aan alcohol door ziekten als kanker, hart en vaatziekten, leverziekten, longinfecties en zelfdoding.

Sensatie

Andere drugs worden veel minder en ook minder frequent gebruikt legt de verslavingsdeskundige uit aan de hand van een grafiek: Slaapmiddelen: 9,3%, cannabis 7,8%, xtc 3,2%, lachgas 2.1%, cocaïne 1,6%, amfetamine 1,3%, GHB 0,5%. Het misbruik van opiaten is inmiddels verwaarloosbaar.

Hoewel alcohol en tabak dus de grootste boosdoeners zijn van alle middelen die in Nederland op de markt zijn, gaat veel media-aandacht naar sensationele drugs als 'vleesetende drug Krokodil' of 'Flakka'. Van Bakkum: 'Dat klink misschien heel interessant, maar in Nederland hebben we die middelen nog nooit gesignaleerd. Lachgas is ook veel in het nieuws geweest. Daarmee wordt weliswaar in Nederland door jongeren kortstondig geëxperimenteerd, maar we zien slechts een klein groepje problematische gebruikers.'

Voor verreweg de meeste schade – voor zowel de gebruiker als de samenleving – zorgen de legale middelen alcohol en tabak, en daarnaast de illegale middelen crack en cocaïne. De tripmiddelen, zoals lsd, paddo's scoren heel laag qua gezondheidsrisico.

Voor alcohol en tabak is dat dus een ander verhaal. Volgens Van Bakkum zou het de samenleving 2,3 - 2,9 miljard euro in tien jaar aan zorgkosten schelen als mensen niet meer zouden drinken. 'Dat is zelfs het geval als je de factor fun meeneemt, iets waar de alcoholindustrie graag mee schermt. Een accijnsverhoging op alcohol van 50% zou 14 - 20 % minder zorgkosten betekenen in 50 jaar tijd, en bij een verhoging tot 200% zelfs 37 - 47%. Ook het uitbannen van tabak maakt Nederland gezonder en levert echt geld op.'

Ontmoediging

Ontmoedigen loont dus, maar hoe doe je dat? Voorlichtingscampagnes zijn nauwelijks effectief gebleken. Van Bakkum: 'Als gezondheidspartij moeten we bovendien opboksen tegen het geweld van alcoholreclames. In feite is reclame ook

Floor van Bakkum

een vorm van betutteling, maar dan de andere kant op. Mensen die op een feestje zeggen dat ze niet willen drinken, moeten zich bijna verontschuldigen. Ben je niet ziek of zwanger, dan ben je 'ongezellig'. Daar komt ook nog eens de zogenaamde *blurring* bij: het wijntje bij de kapper of een wijnproeverij bij de supermarkt. Vervolgens raakt 10-15% van de mensen verslaafd en belandt in de problemen. Een deel herstelt zelf en dat is natuurlijk prima, maar we zien ook dat mensen heel lang blijven rondlopen met ernstige problematiek met veel invloed op het gezin.'

Wat dan wel?

Als het om tabak gaat zegt de WHO al jaren: verhoog de prijs, zorg voor neutrale verpakkingen en regel rookvrije gebieden – met name op plekken waar kinderen komen.

Voor het terugdringen van alcohol adviseert de WHO: reguleer de reclame; beperk de beschikbaarheid; verhoog de prijzen door middel van accijnzen of een minimum unit-prijs; zet in op bewustwording van de risico's van alcohol en zorg voor screening en korte interventies van mensen die nog niet verslaafd zijn maar wel te veel drinken.

Veel van deze maatregelen liggen politiek gevoelig, weet Van Bakkum. 'De Nederlandse overheid zet momenteel vooral in op leeftijdscontrole, stuntbeperking waarbij supermarkten niet meer korting dan 25% mogen geven op drank en de mogelijke invoering van een minimumprijs. Gelukkig gaan sommige huisartsen wel eerder zien of er achter een probleem een verslaving schuilt gaat en kaarten dit vervolgens aan. Jellinek stuurt aan op signalering bij de spoedeisende hulp.

Alleen al het vragen naar alcoholgebruik kan mensen aan het denken zetten of tijdelijk doen minderen.'

Veranderende aanpak

De grootste groep die een beroep doet op de verslavingszorg (45%) heeft een alcoholprobleem. Van Bakkum: 'Helaas rust er nog steeds een stigma op alcoholverslaving. Mensen zeggen liever dat ze depressief zijn of slecht slapen, terwijl een verslaving toch echt iedereen kan overkomen.' Bij de Jellinek komt een dwarsdoorsnee van de samenleving. Ook mensen zonder kwetsbare of genetische risicofactoren kunnen gevoelig zijn voor de verleidingen van alcohol. Een gewoonte kan heel dwingend zijn. En ook bij mensen die overmatig gebruiken zonder verslaafd te zijn, treden al gezondheidsrisico's op.

Van Bakkum: 'De behandeling van een verslaving is in de loop der jaren wel veranderd. Van 'totale abstinentie en de maatschappij beschermen tegen de verslaafde die geen wilskracht heeft' zetten we nu in – naast eventuele medicatie – op 'gedragstherapie, gecombineerd met gedragsinterventie'. Daarbij leren we de verslaafde hoe om te gaan met riskante situaties. We onderzoeken per persoon wat zijn triggers om te gaan drinken, hoe verweer je je daartegen en hoe pas je zo nodig je strategie aan? Een analyse uit 2016 laat zien dat een verslaafde die een cognitieve gedragstherapie afrondt over een periode van tien jaar 9.000 - 14.000 euro netto oplevert. De samenleving is er dus bij gebaat als zo veel mogelijk mensen met een verslaving de verslavingszorg weten te bereiken. Maar nog veel beter is het natuurlijk om het niet zo ver te laten komen.'

SPORTEN OF NIET, DAT IS DE VRAAG

De tweede spreker, Brenda Berendsen, is universitair docent voeding en bewegingswetenschappen aan de universiteit Maastricht. Zij doet samen met haar collega's onderzoek naar de relatie tussen beweegpatronen en gezondheid. Berendsen richt zich in haar inleiding vooral op bewegen. Maar wat is dat? Je kunt veel sporten en veel zitten, of weinig sporten en weinig zitten.

Berendsen noemt als voorbeeld vier mogelijke beweegstijlen: 'Mensen met een actief beroep, zoals postbezorgers, zijn overdag heel actief maar hebben 's avonds geen energie of zin om nog te gaan sporten. Dan heb je de Nederlandse-normgezond-beweger: die zit overdag op kantoor en verplaatst zich vooral per auto, maar gaat na zijn

werk nog wel een half uur rennen. De opportunist gaat zoveel mogelijk met de fiets naar het werk, neemt de trap in plaats van de lift en wandelt regelmatig met de hond. Je hebt ook de *weekend warrior* – die veel zit maar in het weekend intensief sport, tot wel vier tot vijf uur op een dag. Misschien zijn mensen met een actief beroep en de zogenoemde opportunisten wel even gezond, of zelfs gezonder, dan mensen die af en toe heel intensief bewegen. We weten het eigenlijk niet. Het zijn vooral voorbeelden om te illustreren wat een verscheidenheid aan patronen er bestaan. We willen juist af van het idee dat mensen in een bepaalde categorie vallen en wel/niet voldoen aan de beweegnorm of een bepaalde beweegstijl.

Brenda Berendsen

Use it or loose it

Overgewicht ontstaat als je meer eet dan je aan energie nodig hebt. Er is dan geen sprake van een 'energiebalans'. 'Een twintigjarige vrouw eet normaal ca 2200 kcal per dag', licht Berendsen het begrip energiebalans toe. 'Daarvan heeft zij 1.500 kcal nodig voor het basaal metabolisme en 220 kcal voor de vertering van voedsel. Er blijft dan 480 kcal over waarvan ze een uur normaal kan fietsen of twee tot drie uur door de stad kan slenteren. Door de duur en intensiteit bij elkaar op te tellen, zou je kunnen denken dat je alleen in het weekend intensief hoeft te sporten om op gewicht te blijven.'

Maar zo werkt het waarschijnlijk niet, aldus Berendsen: 'Belangrijk is het principe: *use it or loose it*. Als je je spieren maar vaak genoeg gebruikt, dan blijft je lichaam in conditie en in vorm. Dagelijks bezig blijven dus, je moet het lichaam blijven stimuleren.'

Het effect van regelmatig bewegen werd in een van de eerste onderzoeken in 1953 aangestipt door mensen die in Londense dubbeldekkers werkten met elkaar te vergelijken, aldus Berendsen. 'De buschauffeurs, die de hele dag achter het stuur zaten, kregen standaard een grotere maat kleding dan hun heen-en-weer lopende collega's. Deze waren slanker en hadden 50% minder kans op een *coronary heart disease*.'

In een cohortstudie onder 17.000 Canadezen is aangetoond dat wie veel zit, een grotere kans heeft om binnen 14 jaar te overlijden, vertelt Berendsen. 'In de studie werden mensen ingedeeld in groepen die 1/nauwelijks, 2/een kwart dag, 3/een halve dag of 4/driekwart dag tot bijna de hele dag zaten. Probleem bij een cohortstudie is echter dat je niet weet wat oorzaak en gevolg is. De mensen die ongezond zijn, zitten misschien vaker en langer.'

Nadat cohortstudies aantonen welke factoren onze aandacht verdienen, is het zaak om kleinere interventiestudies te doen om te zien welk effect optreedt. De ene groep zit een hele week zoveel mogelijk, de andere groep zit veel maar sport elke dag een half uur intensief; de derde groep zit minder en beweegt laagintensief door de dag heen. De laatste twee groepen verbruiken evenveel kcal. Maar de groep die vaker maar minder intensief beweegt, heeft een betere insulinehuishouding en gezondere vetwaarden in het bloed dan degenen die veel zitten en een half uur per dag intensief bewegen. Als je door de dag heen matig beweegt, ben je dus het beste af. Sporten is niet zaligmakend, onderbreken van het zitten wel!

Uitdagende omgeving

Maar waarom zitten mensen dan zo graag en zo veel, zou je je kunnen afvragen. Om hier een mogelijke verklaring voor te vinden, kijkt Berendsen naar de vroegere mens: 'Het zou te maken kunnen hebben met de evolutie en de ontwikkeling van ons genoom. Deze ontwikkeling heeft in een uitdagende omgeving plaatsgevonden. Het eten moest je zoeken of je moest ervoor op jacht gaan, waarbij je steeds alert moest zijn op allerlei gevaren. Je overlevingskans is daarom groter als je zuinig omgaat met je energie. Inactief-zijn zit, wanneer het kan, als het ware bij ons ingebakken. Maar als je daarin doorschiet en het lichaam niet of nauwelijks gebruikt, dan heeft dat effect op je conditie, je spier- en botmassa en je insulinerceptoren. De voorprogrammering om zuinig om te gaan met onze energie, maakt het in ons huidige leefpatroon waarin we van alle gemakken zijn

voorzien, nodig om bewust voldoende te bewegen; het gaat niet vanzelf. Het is hoe dan ook belangrijk om het zitten regelmatig te onderbreken voldoende energie te gebruiken om je lichaam scherp te houden.'

Een beweegvriendelijke werk- en leefomgeving kan daarbij helpen, aldus Berendsen. 'Bijvoorbeeld door te staan in plaats van te zitten achter je bureau. Sta-bureaus zijn nog niet verplicht.' Iemand uit het publiek merkt op dat het UWV al wel heeft bepaald dat mensen met rugklachten recht hebben op een bureau dat in hoogte verstelbaar is. Of dat klopt, weet Berendsen niet. 'Wat waarschijnlijk goed werkt, is om het zitten na een half uur even te onderbreken. Koffie halen voor iedereen is wel aardig maar het is beter om dan even mee te lopen. En een stad kun je zo ontwerpen dat je makkelijker met de fiets ergens komt dan met de auto. En wat betreft matig bewegen: dat is persoonsgebonden. Voor sommige mensen die niet van sporten houden is wandelen beter vol te houden. We ontdekken steeds meer dat sporten alleen niet voldoende is voor de gezondheid. Het gaat waarschijnlijk meer om de balans tussen voldoende onderbreken van zitten en regelmatig actief zijn.'

PREVENTIE IS ONDERGESCHOVEN KINDJE

Als derde spreker laat Lukas Stalpers, hoogleraar radiotherapie bij UMC Amsterdam, zijn licht schijnen over het nut van leefstijlinterventies en dan met name als het gaat om bewegen. Daarbij richt hij zich vooral op de vraag: wat is sociaal relevant en wat zijn vermijdbare gezondheidsrisico's bij het voorkomen van voortijdige sterfte. Stalpers: 'Tijdens Prinsjesdag heeft de koning laten weten dat uit de rijksbegroting in 2023 van de 103 miljard euro aan zorgkosten er 90 miljoen euro bestemd is voor preventie. Dat is driemaal het budget voor mijn eigen afdeling, namelijk 30 miljoen euro. En van dergelijke afdelingen zijn er nota bene 16 van in Nederland met datzelfde budget.'

Stijging levensverwachting

Lange tijd is de levensverwachting gestaag toegenomen, laat Stalpers zien aan de hand van een grafiek. 'Tussen 1850 en 2021 is de levensverwachting en de lichaamslengte van zowel mannen als vrouwen verdubbeld van 40 naar 80 jaar. Tot aan het einde van de Tweede Wereldoorlog was er weinig verschil tussen beide geslachten, vrouwen leefden gemiddeld een klein beetje langer. Daarna nam de levensverwachting langzamer

Lukas Stalpers

toe, het traagst bij mannen, maar daarna kwam er ook bij vrouwen steeds meer de klad in. Dat ondanks een vertienvoudiging van de zorgkosten. Opvallend is de dip in de levensverwachting tijdens beide wereldoorlogen, zowel bij mannen als bij vrouwen. Oorlog verminderden de levensverwachting ineens met gemiddeld tien jaar. De overgrote meerderheid van de slachtoffers waren gewone burgers. Zelfs in de Eerste Wereldoorlog, want ook al was Nederland neutraal, er was wel gebrek aan van alles. Oorlog is verreweg het ergste vermijdbare gezondheidsrisico dat er is. Het is dus alleszins zaak om geen oorlog te voeren.'

Dat een stijging van de levensverwachting in Nederland vanaf 1945 is blijven steken, heeft alles te maken met leefstijl. Volgens een recent artikel in de *Lancet*, wordt wereldwijd 44% van de kankers (en in West-Europa zelfs 64%) veroorzaakt door bekende, vermijdbare factoren als roken, voeding en overgewicht, alcohol en – in zeer geringe mate – seks, aldus Stalpers. 'Twee derde van mijn oncologische werk zou dus overbodig moeten zijn!'

Ook voortijdige sterfte in Nederland hangt nauw samen met leefstijl: 20% van de mensen rookt, 9% heeft suikerziekte, 43% beweegt te weinig, 30% heeft een laag inkomen, 35% heeft een hoge bloeddruk, 20% heeft overgewicht en 7% gebruikt bovenmatig alcohol. Opvallend is dat uit alle onderzoeken blijkt dat een lage sociaaleconomische status, zelfs na correctie voor andere risicofactoren, de derde grootste risicofactor is na roken en gebrek aan beweging. Armoede, laaggeletterdheid en leven in een wijk met veel criminaliteit is dus niet bepaald gezond. Het zou mijns inziens daarom een goede vorm van preventie zijn om te investe-

ren in beter lezen en schrijven voor de 2,5 miljoen laaggeletterden in Nederland. Ter bestrijding van laaggeletterdheid onder volwassen trekt de overheid 25 euro per persoon uit. Vergeleken met de 5000 euro per jaar per leerling op de basisschool is dat echt een lachertje.'

Significant of relevant

Stalpers maakt onderscheid tussen significante en relevante risico's om voortijdig te overlijden. 'Rubberen tegels bij kinderspeelplaatsen kunnen drie tot vier kinderlevens redden per jaar. Dat zijn nog altijd drie of vier kinderen te veel, maar dat cijfer valt in het niet bij het risico van roken, alcohol, een lage sociaaleconomische status, te weinig bewegen en overgewicht. Dat blijkt uit het onderzoek van mijn meest favoriete wetenschapster Silvia Stringhini. Deze Zwitserse epidemioloog heeft, samen met een groot Europees consortium, in 2017 voor elkaar gekregen om bij maar liefst 1.751.479 deelnemers in 48 prospectieve cohortstudies te meten wat de belangrijkste combinaties zijn van vermijdbare risico's voor vervroegde sterfte in rijke, westerse landen voor mensen boven de 40 jaar. Roken staat, zoals te verwachten, helemaal bovenaan. Als je rookt, leef je vijf jaar korter; als je suikerziekte hebt, leef je vier jaar korter, bij gebrek aan lichaamsbeweging gaat het om 2,4 jaar. Mensen met een lage sociaaleconomische status leven gemiddeld twee jaar korter; met een hoge bloeddruk leef je ook iets korter. Als je corrigeert voor die risicofactoren dan leven mensen met overgewicht – heel vreemd – slechts 0,7 jaar korter. Op dat lage risico van overgewicht kom ik straks terug.

'In Nederland sterven jaarlijks 20.000 mensen voortijdig door roken. Maar let op: als je rookt, een lage sociaaleconomische status hebt en weinig beweegt, dan leef je niet 4,3 maar 9,3 jaar korter. Meestal tellen we het aantal doden door roken door te tellen hoeveel mensen er zijn overleden aan een aan roken gerelateerde doodsoorzaak, met name aan longkanker en hart- en vaatziekten. Maar als je het aantal verloren levensjaren deelt op de gemiddelde levensduur, 80 jaar, dan kom je uit op bijna 77.000 verloren levens door roken. Gebrek aan lichaamsbeweging betekent in dat geval zelfs 82.000 verloren levens per jaar. Het is dus niet vreemd dat bewegingsgoeroes zeggen: zitten is het nieuwe roken.'

Anorexofiele samenleving

Op het nut van afvallen is nog wel wat af te dingen. In het westen wordt sterk de nadruk gelegd op lichaamsgewicht. Volgens professor Levi le-

ven we in een anorexofiele samenleving: het verheerlijken van magerte. Stalpers: 'Overgewicht is pas een probleem in combinatie met weinig bewegen. Een beetje meer bewegen is al effectief genoeg om hart- en vaatziekten – en in mindere mate kanker – te voorkomen.'

Gebleken is echter dat het sterfterisico al fors daalt bij meer bewegen per dag. Maar hoeveel bewegen is genoeg? Stalpers: 'Dan moet je denken aan dagelijks 20 minuten intensief of 60 minuten licht. Dat is bovendien haalbaar voor iedereen. Naarmate je langer beweegt, vlakkt de curve af. Wie meer dan twee uur per dag zich in de sportschool in het zweet werkt, ziet er misschien knapper uit maar leeft er niet langer door.'

'En dan de stappenterreur. Allereerst werkt een stappenteller niet op de fiets. Studies laten bovendien zien dat 7000 tot 8000 stappen per dag voldoende is. In een Belgische studie houden maar heel weinig meer dan 8000 stappen per dag vol: slechts 8% van de deelnemers aan het onderzoek. Meer stappen levert ook nauwelijks winst op. Wil iemand van 100 kg dezelfde levenswinst boeken, dan moet deze 20 kg afvallen.' Hiermee wil Stalpers maar zeggen: 'Regelmatig bewegen helpt echt beter dan afvallen.'

Bewegen of praatgroep?

Iets meer bewegen heeft ook heel snel effect, aldus Stalpers. 'Dat blijkt bij mensen bij wie darmkanker is geconstateerd. Zij komen vaak op een wachtlijst te staan van drie weken. In die tijd, in aanloop naar de operatie, zijn ze vaak erg gemotiveerd om meer te gaan bewegen. De ene groep kreeg matige beweging voorgeschreven, de andere deed mee aan een praatgroep. Dan blijkt dat, ook bij oudere mensen met niet zo'n goede conditie, het matige bewegingsprogramma voor 50% het risico van postoperatieve complicaties zoals longembolie voorkomt. Het was bij het onderzoek nog een hele kunst om ervoor te zorgen dat een deel van de mensen juist niet meer ging bewegen anders had je geen goede controlegroep. Dat is zelfs een ethische afweging geweest, want daarmee verlaag je iemands kans op snel herstel.'

Is overgewicht dan echt geen risicofactor? Zover wil Stalpers niet gaan. 'Het is echter niet duidelijk wat de meest ideale BMI is. Vet is ook nog eens zwaarder en minder gezond dan spieren. En kinderen met overgewicht zijn zorgwekkender dan een oudere heer met een buikje. Volgens de WHO is een gezonde BMI voor volwassenen 18,5 tot 25. Bij 18 spreek je echter van ondergewicht. De huidige richtlijnen dateren van onderzoek uit de jaren vijftig. Volgens een studie

van Dagfinn Aune uit 2016 met 30 miljoen deelnemers zou de ideale BMI tussen 23 en 31 moeten liggen. Volwassen Nederlanders met een BMI onder de 23 leven gevaarlijk.'

Conclusie aldus Stalpers om vroegtijdige sterfte de voorkomen: 'We moeten niet roken en meer bewegen. Regelmatig bewegen verlaagt het sterfterisico al binnen twee weken en dat is meer dan je met diëten kunt bereiken. O ja, en laten we vooral zorgen dat we niet in een oorlog belanden.'

MINDFULNESS ONDER DE LOEP

Als wetenschapsjournaliste won Aliëtte Jonkers in 2016 de prijs voor de beste wetenschapsjournalistieke productie van 2015. Zij is de laatste spreker op het symposium. Als het gaat om mindfulness trekt Jonkers een parallel met Haarlemmerolie. 'Deze olie, "uitgevonden" in 1719, zou werken bij een waaier aan kwalen: van verkoudheid, astma en influenza tot galstenen, geelzucht, slechte adem, reuma, hooikoorts, maden, jicht, haaruitval, lichte verbrandingen, kiespijn en nierstenen. De precieze samenstelling is geheim, maar het bevat in ieder geval natuurhars, kruiden, ontgiftigd zwavelpoeder en natuurlijk... olie.' Dat verklaart wellicht dat de stoelgang van een 92-jarige door de wonderolie was verbeterd.

Officieel werd dit spreekwoordelijke wondermiddel in 1989 pas geschrapt van de lijst met officiële geneesmiddelen. Het CBG liet toen weten dat het middel niet bewezen effectief was. Toch is het nog steeds in de handel en wordt over de hele wereld geëxporteerd.

Volgens Jonkers wordt mindfulness, net als Haarlemmerolie, ingezet als duizend-dingen-doekje. 'Het zou helpen bij allerlei psychische aandoeningen en chronische slaapstoornissen tot opiatenverslaving, hart- en vaatziekten, stressverlaging en darmziekten zoals de ziekte van Crohn. Zelfs bij kanker wordt het ingezet, bij beginnende dementie en onbegrepen onvruchtbaarheid. Dat is nogal wat!'

Hart hebben voor jezelf

En mocht u denken dat alleen alternatieve therapeuten deze behandeling aanbieden? Dat is niet zo, helpt Jonkers haar toehoorders uit de droom. 'Op de site van het Tergooi MC staat dat mindfulness helpt om anders te leren reageren op een probleem. De indicatielijst is behoorlijk lang: angst, somberheid, piekeren, onzekerheid, slaapproblemen, huidproblemen, hartklachten, verhoogde bloeddruk, benauwdheid, chronische pijnklachten, vermoeidheid, haast, concentratie-

Aliëtte Jonkers

problemen, spierspanning, onrust en onregelde bloedsuikerwaarden. Het St. Antonius ziekenhuis meldt dat veel mensen het contact met hun 'zachtere eigenschappen' kwijt zijn. Vervolgens wordt uitgelegd dat mindfulness gaat over je hart, over leven en dood. Over liefde voor het leven, en zacht zijn voor jezelf wanneer dat nodig is.'

Het Radboud ziekenhuis heeft zelfs een speciaal mindfulness centre onder meer voor aio's. Huisartsen en medisch specialisten kunnen accreditatiepunten krijgen voor nascholing in mindfulness. Het Jeroen Bosch ziekenhuis biedt mindfulness ook aan in combinatie met cognitieve gedragstherapie bij kanker, waarbij dan wel bij voorkeur de fase van intensieve behandeling moet zijn afgerond. Jonkers: 'Het is dus gelukkig niet zo dat als je bij de schok van de diagnose kanker meteen ook te horen krijgt dat je maar mindfulness moet gaan doen.'

'Niet alleen in de basiszorg, maar ook in alle grote GGZ-instellingen wordt mindfulness aangeboden als therapie', aldus Jonkers. 'Onder meer bij bipolaire stoornissen, depressie, burn-out enz. In sommige verpleegopleidingen is het al een verplicht vak, tot irritatie van sommige studenten die zeggen te balen dat ze het vak moeten volgen terwijl ze er op de werkvloer niets mee kunnen.'

Snelwandelen of dansen

Inmiddels zit mindfulness in de haarvaten van de samenleving. Trainingen worden vergoed door zorgverleners en het bedrijfsleven. Er is zelfs een mindfulness-school in Amsterdam, de Willibrord. Ook bij politie, de overheid en in het leger wordt de effectiviteit 'wetenschappelijk bewezen' geacht. Inmiddels zijn er heel veel onderzoeken gedaan. Maar volgens Jonkers zeg de kwantiteit nog niets over de kwaliteit van een onderzoek. Zo is er geen

wetenschappelijke consensus over de definitie van mindfulness. De uitkomsten van de onderzoeken zijn heel bescheiden en negatieve resultaten verdwijnen bovendien vaak in de prullenbak. Toch gebruiken onderzoekers en de media de termen: promising, exciting. En dat is misleidend, aldus Jonkers. 'Studies met negatieve resultaten worden meestal niet gepubliceerd en dus ook niet in de review meegenomen. Dat vertekent het beeld. Bovendien is het aantal proefpersonen in deze studies vaak heel klein. Op zich hoeft dat niet per se de bottleneck te zijn. Maar wat wel kwalijk is, is dat de helft van de studies geen controlegroep heeft. Is die er wel, dan is het geen actieve controlegroep. Er staat dan bijvoorbeeld treatment as usual. Dat houdt meestal in dat deze mensen op een wachtlijst staan en infrequent gebeld worden door een arts die belangstellend informeert hoe het ermee gaat. Het is dan niet zo vreemd dat iemand met een depressie naderhand zegt dat die zich beter voelt. Maar de vraag is of je je ook beter zou hebben gevoeld als je een cursus dansen of snelwandelen had gedaan.'

Spier

Ook misleidend is de versimpelde manier waarop mindfulness de menselijke psyche beschrijft. Aandacht zou een spier zijn die je kunt trainen zodat je mental fitness op kunt bouwen, maar daar bestaat helemaal geen bewijs voor. Het wordt nu gebracht als een onmisbare 21-eeuwse vaardigheid in deze tijd met veel prikkels. Hoogleraar psychotherapie Susan Bögels vindt dat kinderen op school allemaal aan de mindfulness moet om jeugdtrauma's te verzachten en een burn-out te voorkomen. Het bewijs hiervoor ontbreekt volledig, aldus Jonkers. 'Je kunt je natuurlijk best afvragen hoe je in deze tijd het beste

veerkracht en mental fitness opbouwt. Maar dan zouden armoedebestrijding of kleinere klassen wel eens veel meer zoden aan de dijk kunnen zetten. Het is – tactvol gezegd – opmerkelijk dat kinderen in arme wijken in de Verenigde Staten op school mindfulness krijgen om te leren omgaan met de stress van armoede.’

Anne Speckens – hoogleraar psychiatrie aan het Radboudumc en oprichter van het Radboud Mindfulness Center in Nijmegen en zelf ook mindfulness trainer – gaf in 2012 in *Trouw* tegengas op de kritiek met de opmerking dat veel mensen gewoon niet goed weten waar ze het over hebben en dat het nut van mindfulness als behandeling bewezen zou zijn. Jonkers: ‘Die claims zijn overdreven.’

Bijwerkingen

Volgens Jonkers is het kwalijk dat mindfulness inmiddels zo wijdverbreid is. ‘Als je zo’n training inzet in de basis-GGZ, in de ziekenhuizen en de huisartsenzorg, dan verwacht je toch dat voldaan is aan de eerste eis van first do no harm. Maar van de mensen die langdurig en intensief meditatie beoefenden, had 60% minimaal één bijwerking, zoals een cognitieve stoornis, darmklachten, depressie tot zelfs suïcidaal gedrag. Hoe dat kan is nog niet helemaal duidelijk. Eén theorie is dat als mensen depressief zijn en ze zich focussen op het hier-en-nu, je die somberheid dan extra gaat voelen. Het enige wat je dus kunt zeggen is dat de reacties per individu enorm kunnen verschillen.’

Wij van we-eend

Wat een grote rol speelt bij de kwaliteit van de onderzoeken is het feit dat de wetenschappers vaak zelf trainers zijn die al bij voorbaat ontzettend enthousiast zijn over de behandeling. Met positieve uitkomsten halen ze bovendien subsidiegelden binnen waarmee ze vervolgonderzoek kunnen doen. ‘Natuurlijk zijn mindfulnesson-

derzoekers die overdreven claims toedichten aan hun onderzoek niet per definitie fout of corrupt,’ relativeert Jonkers. ‘Daar moet je niet in doorslaan; zij geloven heilig in de uitkomsten van hun onderzoek. Ook bij tegenstanders van mindfulness moet je overigens uitspraken laten controleren en kritisch tegen het licht houden. Daarom zeg ik: doe nu rustig aan met die claims, we moeten waken voor desinformatie. Het publiceren van slecht ontworpen studies kunnen het publiek wel degelijk schaden. Dat moeten we niet willen. Laat de analyse van de data door onafhankelijke wetenschappers uitvoeren en gebruik betere modellen die de publicatiebias beter kunnen corrigeren, zoals het Bayesiaanse model dat met 36 verschillende modellen die publicatiebias en fout-positieven kunnen detecteren. Mindfulness is namelijk niet per se een veilige feelgood behandeling, iets wat de kranten en tijdschriften ons graag willen doen geloven.’

Big business

Inmiddels is mindfulness uitgegroeid tot een miljardenindustrie, aldus onder meer schrijver Ronald Purser in zijn boek *McMindfulness*. Jonkers: ‘Het is natuurlijk prima om geld te verdienen, alleen doe het dan wel op een eerlijke manier. Zeg bijvoorbeeld dat het voor de een werkt en voor de ander niet. Mijn advies: doe iets wat voor jou werkt. Voor de een is dat mindfulness, voor de ander wandelen, met vrienden naar de kroeg of een middagje shoppen. Maar ga geen positieve resultaten verzinnen.’

Een mooie uitspraak die Jonkers haar toehoorders niet wil onthouden is die van Marc de Kesel, bijzonder hoogleraar theologie, mystiek en de moderniteit aan het Radboudumc: ‘Mindfulness is voor de moderne westerling wat Lourdes is voor de eenvoudige katholiek.’ ●

Janneke Donkerlo is wetenschapsjournaliste

Dagvoorzitter Antoinette Vietsch leidt symposium in goede banen

Foto's©Megan Terpstra

Berispt. Wappie-huisarts stelt eigen opvattingen over covid-19 boven richtlijn

C.N.M. Renckens

De vrouw (91 jaar) voelde zich ziek, met klachten van hoofdpijn, koorts, pijn in de romp en kortademigheid. De klachten berustten, zoals later zou blijken, op multipale longembolieën. Eerst na enkele weken pappen en nathouden, waarbij de bejaarde vrouw steeds zieker werd, ging de huisarts na 18 dagen akkoord met bloedonderzoek waarin extreem hoge D-dimeerwaarden werden gevonden, wijzend op embolieën en zeker niet, zoals de arts stelde, op bijwerkingen van het Pfizer mRNA vaccin. In zijn dossier maakte de arts ook melding van zijn zorgen over de insputingen van het vaccin waarin grafen oxide zou zitten. Hij hield bij al zijn consulten lange verhalen over de gevaren van vaccinatie, ongeacht met welke klacht de patiënt zich bij hem meldde. Sommige gevaccineerden zouden magnetisch kunnen worden na zo'n vaccinatie en de arts had dit, na onderzoek met behulp van een muntje, ook inderdaad bij patiënt vastgesteld. Een MRI zou daardoor niet alleen onnodig maar ook onmogelijk zijn. Ook na de gevonden bloedafwijking bleef de huisarts weigeren de vrouw naar de specialist door te verwijzen zoals in de NHG-Standaard wordt voorgeschreven. Hij bracht de patiënt daarmee in acuut levensgevaar. Na nog vier dagen kon de dochter

van de patiënte het niet meer aanzien en ging met haar moeder naar het ziekenhuis, waar eenvoudig de juiste diagnose werd gesteld. De patiënte heeft de affaire overleefd.

De dochter van de patiënt diende een klacht in bij het Tuchtcollege voor de Gezondheidszorg. Dit tuchtcollege (regio Amsterdam) sprak zijn grote zorgen uit over het functioneren van verweerder als huisarts. De huisarts heeft er bovendien geen blijk van gegeven zijn fout te erkennen. Het verslag van de tuchtzaak (RTG Amsterdam, 10 juni 2022. ECLI:NL:TGZRAMS:2022:69.) verklaart in koele bewoordingen waarom deze man geen schorsing heeft gekregen, maar slechts een berisping. De tunnelvisie waarvan verweerder in zijn schriftelijke stukken blijk geeft, acht het college 'zorgelijk'. Verweerder is noch op het vooronderzoek noch ter zitting verschenen. Hij heeft er in de stukken geen blijk van gegeven zijn fout te erkennen. Maar alleen omdat het een op zichzelf staande klacht betreft en verweerder niet bekend is met eerdere tuchtzaken volstond het college met het opleggen van een berisping.

De naam van de berispte arts is niet bekend gemaakt. Dat is conform de huidige regelgeving, maar deze geheimhouding betekent dan de burger geen inzicht krijgt in de tuchtrechtelijke

status van een hulpverlener. Van oudsher werden alleen namen van artsen bekend gemaakt indien hen schorsingen en boetes waren opgelegd. Na veel maatschappelijk debat besloot toenmalig minister Schippers dat vanaf medio 2012 ook de namen van berispte artsen bekend zouden worden gemaakt. Alleen waarschuwingen werden niet openbaar gemaakt. De motivatie om opgelegde maatregelen openbaar te maken komt voort uit het idee dat burgers de informatie over maatregelen kunnen gebruiken bij het kiezen van een zorgverlener. Daarom waren sinds 1 juli 2012 niet alleen de bevoegdheidsbeperkende maatregelen (tijdelijke schorsing, gedeeltelijke ontzegging van de bevoegdheid, doorhaling) openbaar, maar ook door het medisch tuchtcollege opgelegde berispingen en geldboetes. Aanleiding voor de wetswijziging vormden incidenten in de gezondheidszorg die onder andere betrekking hadden op (ernstig) disfunctionerende artsen. Bij de beslissing tot openbaarmaking van berispingen en geldboetes speelde de vraag of het belang van transparantie opweegt tegen de gevolgen van openbaarmaking, zoals stigmatisering van de betrokken zorgverlener. Daarom had minister Schippers ten tijde van de wetswijziging van de wet BIG toegezegd onderzoek te laten doen naar de gevolgen van het openbaar maken van berispingen en geldboetes. In 2017 verscheen als voortvloeisel van die toezegging bij het NIVEL het rapport *Zorgverleners en burgers over het openbaar maken van door de tuchtrechter opgelegde berispingen en geldboetes*. Dit rapport doet verslag van onderzoek naar de gevolgen voor de betreffende zorgverleners en naar het belang dat burgers hechten aan de openbare beschikbaarheid van deze informatie in opdracht van het Ministerie van VWS.

Onder meer de KNMG had al in 2012 ernstig bezwaar gemaakt tegen de openbaarmaking in publieksmedia en aangegeven dat dit voor de burger geen zinvolle keuze-informatie biedt. De openbaarmaking van een berisping of geldboete zou onevenredig zware gevolgen hebben voor de zorgverlener en diens privé-omgeving. Het is bekend dat een medisch incident ook voor zorgverleners een ingrijpende ervaring kan zijn (*IQ Healthcare*, 2016). De gevolgen van een medisch incident kunnen voor een zorgverlener dusdanig ernstig zijn, dat deze in de wetenschappelijke literatuur zelfs als 'second victim' van een medisch incident wordt gezien (Wu, 2000). Het meemaken van een tuchtrechtprocedure kan voor veel zorgverleners dan ook een belastende ervaring zijn. De vraag is of de openbaarmaking van de

maatregel deze ervaring extra belastend maakt en wat de gevolgen zijn voor de zorgverlener. Ook de tuchtrechters waren ongelukkig met de openbaarmaking en leken ertoe te neigen om waarschuwingen uit te delen, waar men vroeger tot een berisping zou zijn overgegaan.

Het zeer gedetailleerde NIVEL-rapport bevat de gegevens van vraaggesprekken met veroordeelde artsen en andere zorgverleners alsmede met burgers uit het NIVEL Panel. Het rapport vat haar bevindingen als volgt samen:

De vraag of het belang van openbaarmaking van de naam van zorgverleners met een berisping of geldboete opweegt tegen de ervaren belasting is afhankelijk van het gewicht dat aan beide elementen wordt toegekend. Het toekennen van deze gewichten is, ten principale, een politieke zaak. Dit onderzoek geeft aan dat naamsvermelding belastende gevolgen heeft voor zorgverleners: op korte termijn voor hun ervaren gezondheid, en op langere termijn ook voor de manier waarop zij hun werk doen (nauwkeuriger, maar ook angstiger), voor de zakelijke kant van het werk en voor hun gezin. Dit onderzoek laat ook zien dat een meerderheid van de onderzochte burgers, desgevraagd, belang hecht aan deze informatie en dat één op de zes patiënten bij een nieuwe zorgverlener op zoek zegt te zijn gegaan naar informatie op internet. Als het de eigen huisarts betreft dan zegt één op de tien naar een andere huisarts op zoek te gaan, als blijkt dat deze een berisping heeft gekregen. Dit sluit aan bij de antwoorden van de zorgverleners, waarvan 14% aangeeft door de tuchtrechtprocedure patiënten te zijn kwijtgeraakt.

Aanpassingen wet BIG op 1 april 2019

De politiek is serieus ingegaan op alle bezwaren die van de zijde van de zorgverleners tegen de publicatieplicht waren ingebracht en deze werd – naast een aantal andere amendementen – voor de berispingen afgeschaft. Om redenen van algemeen belang kan de tuchtrechter alsnog besluiten tot openbaarmaking, maar dat lijkt in de praktijk nauwelijks voor te komen. De burger mist nu een (gebrekkige) methode om te besluiten met welke hulpverlener hij een relatie wenst aan te gaan, maar de zorgverlener ziet niet zijn naam in de kolommen van de plaatselijke krant en wordt niet dubbel gestraft na een incidentele medische fout. Als rustend medicus die ook ooit ternauwernood aan een tuchtrechtelijke maatregel ontkwam, kan ik deze correctie uit 2019 alleen maar toejuichen. Voor de kwakzalverijbestrijding ligt dat iets anders. Het is al een zeer

oude traditie binnen de VtdK dat de namen van kwakzalvers bekend worden gemaakt. Oprichter dr. Bruinsma stelde in 1881 al eens: 'Het gaat niet aan te schelden op de kaarten en de namen van de valssche spelers ongenoemd te laten'. Dit zou natuurlijk ook moeten opgaan voor alternatieve of complementair werkende artsen, bij wie de kans op recidive immers aanzienlijk groter is dan bij de reguliere medicus. Hun namen op te sporen en te publiceren – een kerntaak van onze Vereniging – is nu enigszins bemoeilijkt want de berispde artsen zijn nu niet meer in het BIG-register te vinden. Te hopen is dat de voorzitters van de tuchtcolleges dit risico van recidive bij artsen die vanuit een diepgevoelde overtuiging, vaak niet anders te beschrijven als waandenkbeelden, handelen zwaar laat wegen bij de beslissing de uitspraak en de naam te publiceren. De patiënten van de wappie-huisarts, waarmee dit artikel begon, zullen niet altijd op de hoogte zijn van het feit dat hun geliefde huisarts een berisping van het tuchtcollege opliep. In het vorige *NTtdK* (p. 20) kwamen kort de demarches van huisarts Roodenburg uit Heemstede ter sprake, woonachting in de regio waarover het Amsterdamse college regeert. De man haalde

medio 2021 al de kranten en het sterke vermoeden bestaat dat het om deze man gaat. Voor april 2019 hadden wij diens identiteit gemakkelijk kunnen vinden en onthullen. Nu blijft het bij speculeren, maar in deze mate disfunctioneren van huisartsen is gelukkig hoogst zeldzaam en ik waag de gok. Ook de regio waarover het Regionaal Tucht College Amsterdam recht spreekt past bij de Heemstedse praktijk van huisarts Roodenburg. Hij werd in 2021 aangesproken door de IGJ, na klachten van patiënten. Tegenover de krant ontkende hij een vaccinatieweigeraar te zijn, maar zijn patiënten verklaarden wel anders en hij weigerde zelfs ook om patiënten die graag gevaccineerd wilden worden door te verwijzen naar een collega. De krantenberichten, waarin hij onder meer verklaarde dat door vaccinaties je hele 'auto-immuunsysteem' werd verstoord, verleenden hem enige landelijke bekendheid. Hij was ook aangesloten bij het uiterst kwakkineuze Artsen Covid Collectief en moest zich ook een steundemonstratie van gepatenteerde wappies laten welgevallen. Hij werd door hen als een held beschouwd. ●

Right or wrong, our doctor

Onbegrijpelijke vrijspraak na bijna fatale nekmanipulatie door chiropractor. Een commentaar

Cees Renckens, Joep Hubben en Pim van Gool

Op 22 januari 2016 werd de gezonde 33-jarige vastgoedanalist G. behandeld door chiropractor J. in verband met pijn in nek en hoofd. De eerste behandeling met 'nekmanipulatie' gaf wat verlichting. Vier dagen later werd een tweede behandeling nodig geacht, waarbij G. een verlamming van beide benen ontwikkelde, snel gevolgd door ook verlamming van de armen. Hij sprak niet meer, ontwikkelde visusproblemen en verloor het bewustzijn. De chiropractor beademde G. totdat de ambulance hem naar de IC van het AmsterdamUMC bracht. Toen G. de volgende dag bij kennis kwam kon hij alleen nog met zijn ogen knipperen. De diagnose luidde hersenstaminfarct op basis van dubbelzijdige dissectie van de arteriae vertebrales. G. was geruime tijd afhankelijk van beademing en verbleef ruim een maand op de IC. De afwikkeling van de (grote) financiële schade liep voorspoedig. Het strafrechtelijk vervolg daarentegen roept veel vragen op.

TOEKENNING MAXIMALE SCHADEVERGOEDING

Pas in september 2016 kon G. worden ontslagen na een langdurige periode van revalidatie. Eind 2018 werd hij onderzocht door prof. Kappelle,

neuroloog met als aandachtsgebied neurovasculaire aandoeningen. Deze constateerde ernstige blijvende neurologische schade, met verlies van loopvermogen, visusstoornissen, sterk verminderde longcapaciteit, leesproblemen en stemmingsproblemen. G.'s vrouw nam ontslag omdat G. volledig zorgafhankelijk is. Gezien het ontbreken van andere verklaringen voor de dubbelzijdige dissecties, zoals bindweefselziekte of ongeval, concludeerde Kappelle dat de dissecties zijn ontstaan door nekmanipulaties. De Goudse Verzekering keerde het maximale bedrag uit voor een dergelijk geval. Kapelle baseerde de rapportage op zijn neurologisch onderzoek en de neurologische vakliteratuur. Arteriële dissecties, met herseninfarcten tot gevolg noemde hij bekende complicaties van nekmanipulatie, met een geschat risico van 1 op 20.000 behandelingen. G. ging akkoord met de schadeafwikkeling, maar had al vanaf de IC aangifte, onder andere wegens toegebracht zwaar lichamelijk letsel, gedaan. Vervolgens deed ook de Inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) onderzoek naar de toedracht.

BEMOEIENIS IGJ

De IGJ baseerde haar oordeel op de rapporten van drie deskundigen, uitgebracht aan het open-

baar ministerie (OM). Deze rapportages waren afkomstig van een forensisch arts en twee chiropractoren. De ene noemt zich chiropractor-epidemioloog en de ander chiropractor-fysiotherapeut-leraar lichamelijke opvoeding. De IGJ constateerde, in december 2017, dat J. de patiënt niet had geïnformeerd over het risico op ernstige complicaties en daarbij bovendien andere behandelopties niet besprak. Deze behandelmethoden zijn volgens de literatuur tenminste even effectief als chiropractie, zonder risico op dissectie. Van chiropractie is aangetoond dat het een onafhankelijke risicofactor is voor dissecties.¹ Het bij een individuele patiënt met 100% zekerheid aantonen van de oorzaak van een dissectie, wordt niet mogelijk geacht.²

Door het nalaten van 'informed consent' handelde J. niet conform de beroepsnorm van de Nederlandse Vereniging Manuele Therapie (NVMT), die een toestemmingsformulier inhoudt. Deze verplichting is echter niet opgenomen in de 'beroepsnorm' van de Nederlandse Chiropractoren Associatie (NCA). De IGJ beperkte zich tot het advies om de norm van de NCA aan te scherpen. Chiropractor J. zegde met enige tegenzin toe dit formulier voortaan te zullen gebruiken, hoewel hij van mening bleef dat nekmanipulatie veilig is.³

STRAFRECHTELIJK TRAJECT MET HINDERNISSEN

Genoemde rapportages deden het OM besluiten tot sepot van de aangifte. Hierna startte G. in juni 2017 een artikel 12 procedure om alsnog vervolging af te dwingen. Het hof stelde G. in het gelijk. Daarop besloot de medisch officier van justitie (OvJ) tot nader onderzoek van de wetenschappelijke literatuur door de forensisch arts. Deze bleef van mening dat verdachte niet tekort was geschoten. Het OM toonde zich gevoelig voor de theorie dat er sprake geweest kan zijn van pijnklachten bij G. als gevolg van een beginnende dissectie ten gevolge van bijvoorbeeld een onopgemerkte bindweefselaandoening. Daarmee zou de nekmanipulatie – zeker met de geringe kracht die zou zijn toegepast - volledig vergelijkbaar zijn met dissecties na hard hoesten, yoga, of omkijken.

De deskundigen oordeelden na literatuuronderzoek dat vaatdissecties na nekmanipulatie dermate zeldzaam zijn, dat het niet nodig is dit risico vooraf met een patiënt te bespreken. Maar dat geldt natuurlijk niet als er in plaats van chiropraxie andere even effectieve behandelingen bestaan zonder een dergelijk risico op dissectie.

Bovendien zou melding van die kans op dissectie 'onnodige' onrust kunnen veroorzaken.

Op basis van het aanvullende rapport besloot de OvJ opnieuw de aangifte terzijde te leggen. Ook met dit tweede sepot kon G. zich niet verenigen. Hij noemde de keuze van chiropractoren als 'deskundigen' voor het beoordelen van een uitgesproken neurologische complicatie niet acceptabel. Immers: stond met die keuze de uitkomst dan al niet van tevoren vast? Waarom had het OM geen tweede neuroloog als deskundige gevraagd? Wees dit niet op vooringenomenheid van de medisch OvJ? Daarbij voerde G. nog aan dat chiropraxie een niet reguliere behandelwijze is waarvan het therapeutisch nut niet is aangetoond, ofschoon de beoefenaars daarvan sinds 1968 vechten voor erkenning.⁴

G. spande daarom opnieuw een artikel 12 procedure aan. Dit had succes, want in november 2018 gaf het gerechtshof aan de OvJ het bevel om chiropractor J. alsnog te vervolgen. Na raadpleging van dezelfde deskundigen voelde de officier nog steeds niet voor vervolging en verzocht daarom het hof in december 2020 om daarvan af te mogen zien. Het hof wees dit verzoek van de officier echter af en herhaalde op 4 mei 2021 de opdracht tot vervolging van de chiropractor, gezien de ernst en complexiteit van de casus en ook om te zorgen dat het rapport van de neuroloog Kappelle nog eens goed zou worden besproken. Toen pas bracht de OvJ een dagvaarding uit. Dit leidde ruim zes jaar na de bijna fatale behandeling, tot een mondelinge behandeling van de strafzaak tegen J. Vooraf kondigde de officier, die door de herhaalde sepots al had laten blijken niet veel te zien in de zaak, aan vrijspraak te zullen eisen.

VONNIS IN STRAFZAAK

Op 21 februari 2022 deed de meervoudige kamer van de rechtbank Noord-Holland uitspraak. De rechters volgen de rapportages van de forensisch arts en van de twee chiropractoren en beslissen tot vrijspraak 'omdat niet wettig en overtuigend kan worden bewezen dat het aan de schuld van de verdachte is te wijten dat tijdens de chiropractische behandeling op 26 januari 2016 zwaar lichamelijk letsel bij de aangever is ontstaan.'⁵

VRAGEN

Begrijpelijk was G. diep teleurgesteld over deze uitkomst van de strafzaak. Hij beoogde immers een in zijn ogen wetenschappelijk ongefundeerde

behandelwijze, die voor hem bovendien fatale gevolgen had, ter discussie te stellen. Kunnen chiropractoren nu zo maar doorgaan met risicovolle nekmanipulaties, zo vroeg G. zich af.

Bij de door de rechtbank gegeven motivering van de vrijspraak kunnen inderdaad nadrukkelijk vraagtekens worden geplaatst. Anders dan de hoogleraar neurologie Kapelle neemt de rechtbank geen causaliteit aan tussen de nekmanipulatie en de opgetreden dissectie. Voor dit oordeel baseert de rechtbank zich op de mening van de chiropractoren, met name van de chiropractor-epidemioloog, zo zou een bindweefsel-aandoening onvoldoende uitgesloten zijn. Bij patiënt G. heeft zich echter nooit enige (andere) uiting van een bindweefselziekte voorgedaan, ook niet in het verdere beloop. Naast het aanvechtbare betoog van de chiropractor is ook diens ontkenning dat er bij de nekmanipulatie sprake was van een *minor trauma* aanvechtbaar. De rechtbank volgt de chiropractor in zijn conclusie dat de dissectie en het hersenstam infarct 'spontaan' is ontstaan. Geen enkele neuroloog zal deze conclusie voor zijn rekening nemen.

Dit alles roept de vraag op waarom door de rechter-commissaris en rechtbank geen deskundige op het terrein van de neurologie is ingeschakeld. Dat was eenvoudig mogelijk geweest middels het Nederlands Register Gerechtelijk Deskundigen (NRGD) waarin ook neurologen zijn opgenomen, geselecteerd op basis van kwaliteitseisen. De door de rechtbank geraadpleegde chiropractoren komen hierin niet voor. Uit het vonnis blijkt niet waarom niet geregistreerde deskundigen zijn geraadpleegd, ofschoon de wet dit in art. 57k, Sv. uitdrukkelijk voorschrijft.⁶

Ook blijft onduidelijk waarom de chiropractoren, gevolgd door de rechters, verwijzen naar de 'beroepsnorm' waaraan J. zich zou hebben gehouden. Raadpleging van de richtlijndatabase van de Federatie Medisch Specialisten leert dat 'chiropractische' handgrepen niet te vinden zijn. Verder bestaan er ook aanzienlijke verschillen tussen de beroepsnormen van de drie stromingen (NCA, SNRC en CCA) binnen de vaderlandse chiropractie.

Deze zaak illustreert op pijnlijke wijze hoezeer het kan misgaan bij de benoeming van deskundigen. Kennelijk wordt de weg naar de met kwaliteitswaarborgen omgeven deskundigenbank van het NRGD ook door rechters niet altijd gevonden. Het Medisch Expertisecentrum van het OM zou de verantwoordelijkheid moeten nemen om een OvJ naar de juiste deskundige te verwijzen. Voor de rechtspraak zal het verder behulpzaam zijn indien het College Gerechtelijk Deskundigen van het NRGD vaststelt welke deskundigen bekwaam worden geacht om te rapporteren op het terrein van de chiropractie. ●

Literatuur

- 1 Bronfort G, Evans R, Anderson AV, Svendsen KH, Bracha Y, Grim RH. Spinal manipulation, medication, or home exercise with advice for acute and subacute neck pain: a randomized trial. *Ann Intern Med.* 2012;156:1-10.
- 2 Smith WS, Johnston SC, Skalabrin EJ, Weaver M, Azari P, Albers GW, et al. Spinal manipulative therapy is an independent risk factor for vertebral artery dissection. *Neurology.* 2003;60:1424-8.
- 3 Kelly A, Kennell, Megan M, Daghfal, Shyam G, Patel, et al. Cervical artery dissection related to chiropractic manipulation: One institution's experience. *The Journal of Family Practice.* 2017. Vol 66, no 9: 556-562.
- 4 Assendelft WJJ. Chiropractic in the Netherlands. Dissertatie VU. 1996.
- 5 ECLI:NL:RBNHO:2022:1401
- 6 I.M. Abels en H. Wayers-Van Dijk, Kwaliteitseisen aan deskundigen in strafzaken, *Ars Aequi*, september 2009, p. 585-589.

Prof. dr. W.A.M. van Gool is hoogleraar neurologie aan het AUMC; prof. mr. dr. J.H. Hubben is emeritus hoogleraar gezondheidsrecht en ex-rechter; dr. C.N.M. Renckens is vrouwenarts niet praktiserend en erevoorzitter van de VtdK

Hoe medisch zijn al die medische hulpmiddelen? Een overzicht (1)

C.N.M. Renckens

Medische hulpmiddelen zijn producten die vallen onder de Wet op de medische hulpmiddelen. In de praktijk komt dat neer op alle apparatuur, software en gebruiksartikelen in de zorg met de uitzondering van geneesmiddelen.

Denk daarbij onder andere aan hulpmiddelen voor incontinentie, diabetes, luchtweg, stoma, wondzorg, medische voeding en infuustherapie, borstimplantaten en medische matjes. Eronder vallen ook chirurgische instrumenten en apparaten zoals MRI (*magnetic resonance imaging*) scanners, alsmede hulpstukken en software die nodig zijn voor een goede werking van het medisch hulpmiddel.

Zoals bij alles in de geneeskunde speelt er bij de toepassing van deze middelen een afweging tussen de werkzaamheid en de veiligheid van de producten. In dit verband worden medische hulpmiddelen in vier klassen ingedeeld, klassen I, IIa, IIb en III. Hoe groter de kans dat problemen met een medisch hulpmiddel leiden tot onveilige situaties voor de patiënt, hoe hoger de klasse waarin het medische hulpmiddel wordt ingedeeld. Er gelden strengere eisen voor medische hulpmiddelen uit een hogere klasse in vergelijking met een lagere klasse. Voorbeelden van medische hulpmiddelen zijn pleisters en rolstoelen (klasse I), MRI scanners (klasse IIa), dialyse systemen (klasse IIb) en heupimplantaten (klasse III). Medische hulpmiddelen moeten voldoen aan

wettelijke eisen die gelden in de hele Europese Unie (EU). Pas als een medisch hulpmiddel aan die eisen voldoet, mag een fabrikant het op de markt aanbieden. De Inspectie Gezondheid en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de medische hulpmiddelen.

Het RIVM bemoeit zich ook met enige regelmaat met medische hulpmiddelen. Het richt zich daarbij met name op medische hulpmiddelen met een hoog risico. Hierbij staat de patiëntveiligheid voorop. Het RIVM voert zowel laboratorium- als bureauonderzoek uit. Dit onderzoek vindt vaak plaats na een incident met een medisch hulpmiddel of naar aanleiding van signalen uit het veld. Onder bureauonderzoek vallen onder andere literatuurstudies en dossierbeoordelingen. Daarnaast levert het RIVM een inhoudelijke en strategische bijdrage aan werkgroepen, adviesraden en commissies op nationaal en internationaal niveau. Meestal worden deze werkzaamheden uitgevoerd in opdracht van een andere overheidsinstelling, zoals het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), of de IGJ. VWS bepaalt het beleid op het gebied van medische hulpmiddelen en de IGJ houdt toezicht op de producten. De werkzaamheden van het RIVM ondersteunen hierbij.

MEDISCHE HULPMIDDELEN OF KWAKZALVERIGE MIDDELEN?

In de hierboven beschreven vrij marginale toetsing van de zogenaamde medische hulpmiddelen wordt duidelijk dat er geen sprake is van effectiviteitsonderzoek zoals dat bij de toelating van geneesmiddelen het geval is. Het betreft een zeer heterogene verzameling van producten, die zich 'medisch' mogen noemen, zonder dat er bewijs van werkzaamheid wordt geëist. Over deze middelen komen regelmaat vragen binnen op het VtdK-secretariaat met de vraag of dat geen kwakzalversmiddelen zijn. Velen ergeren zich aan die vaak bedrieglijke advertenties, die stevast eindigen met – in kleine lettertjes – dat het een medisch hulpmiddel betreft of ook wel dat er sprake is van een 'Gezondheidsclaim in afwachting van Europese toelating'. Wat betekent die laatste disclaimer nu precies? Voor heel veel kruiden is de claim nog niet beoordeeld, die staan op een on-hold lijst. Dat betekent dat ze nog moeten worden beoordeeld. De reden dat de beoordeling van die kruiden in de wacht staan, is dat er een politieke discussie gaande is voor wat voldoende bewijs is om kruidenclaims toe te laten. Die discussie loopt ondertussen al ruim tien jaar! Bedrijven mogen claims er niet zomaar opzetten. Die claim moet zijn ingediend voor 2006 met een onderbouwing. Het gaat om zo'n 2000 claims. De eerste claims zijn pas in 2012 beoordeeld. De rest moet nog beoordeeld worden, aldus legde Janine Galjaard van de Keuringsraad in een radio-uitzending in 2021 nog eens uit.

Minstens zo ergerlijk zijn de reclames voor de medische hulpmiddelen, waaraan door de regelgeving niets in de weg wordt gelegd en die onbekommerd hun twijfelachtige claims de wereld in sturen. Iedereen kent hun namen, omdat zij zich redelijk frequent kostbare advertenties kunnen veroorloven op tv en in de grote landelijke kranten.

Enkele voorbeelden

Kijimea Prikkelbare Darm Pro 84CP wordt aangeprezen als een probioticum dat werkzaam zou zijn tegen de klachten van het Prikkelbare Darm Syndroom (PDS), die bestaan uit buikpijn, diarree, obstipatie en winderigheid. Dit PDS is een verlegenheidsdiagnose en de klachten vertonen een sterk wisselend beloop. Dat de PDS-klachten gevolg zouden zijn van een 'uit balans' zijnde microbiom en gecorrigeerd zou worden door de goede bacteriën van Kijimea is weten-

schappelijk nooit aangetoond. Deze constatering is afkomstig van de Maag Darm Leverstichting. Het middel is ook glutenvrij.

Vitaepro

De vitaminedcapsules van Vitaepro zijn in Nederland sinds 2019 op de markt en ze bevatten vitamine C, vitamine D, vitamine E, selenium en vitamine B12. Daarnaast het kruidenmiddel *Boswellia serrata*, dat volgens Vitaepro's woordvoerder Langenberg werkzaam zou zijn tegen gewrichtsklachten, maar dat in de rubriek 'Herbs at a glance' van de NCCIH niet eens wordt genoemd. Deze NCCIH is zeker niet anti-alternatief en noemt wel talrijke andere preparaten, die het voordeel van de twijfel krijgen. Sinds 2020 voert Vitaepro een agressieve reclamecampagne met oud-schaatser Erwin Wennemars in de hoofdrol. De *Boswellia serrata* is geregistreerd op de EU-lijst in afwachting van de gezondheidsclaim: 'Helpt gewrichten koel en comfortabel te houden'.

Grahams Natural

Importeur OTC Medical uit Delft timmert behoorlijk aan de weg met Grahams Natural, onder meer met advertenties in landelijke dagbladen. Het is een Australisch merk dat in veel landen wordt verkocht, ook in Nederland. Volgens de advertenties betreft het hier een wondermiddel, waardoor eczeem als sneeuw voor de zon verdwijnt. De producten zijn ontwikkeld door een vader die zelf erg last had van eczeem en die bij zijn zoon dezelfde kwaal zag. De vader, Geoff Graham, is geen dermatoloog maar een ervaringsdeskundige. Hij heeft de producten ontwikkeld omdat hij denkt dat chemische stoffen per definitie slecht zijn voor de huid. De producten van Graham bevatten goede vetzende ingrediënten, ze zijn (afgezien van het risico op een allergische reactie op de waternavel) veilig om te gebruiken. Ze zijn wel duur, fors duurder dan andere crèmes die de huid net zo goed of beter kunnen verzorgen. De effectiviteit van Grahams producten zal veel minder zijn dan van regulier voorgeschreven crèmes en zalven met geneeskrachtige stof van de arts.

A.Vogel oogdruppels

De oogdruppels worden aangeprezen voor als men te maken hebt met vermoeide, droge en/of branderige ogen. Dit kan volgens Vogel bijvoorbeeld komen door: langdurig computergebruik, tv kijken, slechte verlichting, airconditioning of verwarming, ouderdom of het dragen van con-

tactlenzen. De werkzame ingrediënten zijn: Hyaluronie acid, Euphrasia officinalis 0,1%, Sodium chloride, Boric acid, Disodium tetraborate decahydrate, Sodium ydroxide, Hydrochloric acid en Aqua. 'De natuur heeft veel in huis om jou te helpen om gezond te blijven. In de ecologische A.Vogel tuinen worden de planten en kruiden die de basis zijn voor je A.Vogel producten dan ook met liefde verzorgd'.

Gladskin

Sinds enkele jaren maakt de firma Microos reclame voor hun productenlijn getiteld Gladskin. Hun innovatieve product Staphefekt betreft een endolysine van een faag, die in staat is de bacterie *Staphylococcus aureus* te doden, waardoor het middel werkzaam zou kunnen zijn tegen een aantal huidaandoeningen. Bij acne zou deze ettervormende bacterie een centrale en zelfs causale rol spelen. Het middel Gladskin Acne Gel, in een viertal vormen aangeboden en uitwendig te gebruiken, werkt specifiek op voornoemde bacterie in en wordt aangeprezen als middel ter bestrijding van de huidkwaal *acne vulgaris* (jeugdpuistjes). Direct dringen zich twee bedenkingen op. Ten eerste lijkt het aanvechtbaar dat dit middel voldoet aan de eisen waaraan erkenning als medisch hulpmiddel moet voldoen. Ons inziens betreft het hier namelijk een stof, die alle kenmerken van een geneesmiddel heeft. Door het product te betitelen als medisch hulpmiddel ontloopt de fabrikant de strenge toetsing door het College ter Beoordeling van Geneesmiddelen. Daarnaast ontbreekt fatsoenlijk bewijsmateriaal over de beweerde werkzaamheid tegen acne, omdat de door Staphefekt bestreden bacterie

Staphylococcus aureus, helemaal geen rol speelt bij acne. De bij acne pathogene bacterie is de *Propionibacterium acnes* (voorheen *Cutibacterium acnes*), waartegen Staphefekt niet werkzaam is.

DE RECLAMERAAD

In de hoop meer zicht te krijgen op de procedures die kunnen leiden tot erkenning als medisch hulpmiddel van een stof, die duidelijk als geneesmiddel beschouwd moet worden, en ten tweede op hoe de Reclame Code Commissie (RCC) met droge ogen kan verklaren dat voor dit volstrekt onbewezen middel onbekommerd publieksreclame mag worden gemaakt, besloten wij tot inschakeling van de RCC. Na ruggenspraak met twee hoogleraren infectiologie diende ik op 26 oktober 2020 een gemotiveerde klacht over de publieksreclame voor Gladskin in bij de RCC. Mede als gevolg van de zeer trage wijze van reageren van Gladskin in de procedure, kwam er eerst eind december 2021 een uitspraak, in hoger beroep.

In een volgend tweede artikel, dat zal verschijnen in het eerste *NTtdK*-nummer van 2023, zal een gedetailleerde analyse worden gegeven van de uitkomst van deze klachtenprocedure. Ons is ter ore gekomen dat de redactie van het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* zich ook bezig houdt met deze curieuze rechtsgang en daarover vermoedelijk eind januari 2023 gaat schrijven. Het vonnis is te vinden op <https://www.reclamecode.nl/uitspraken/resultaten/gezondheid-2020-00553/289966/>. ●

Open de scan met uw telefoon en lees het vonnis

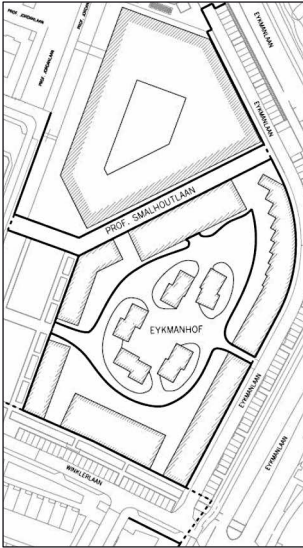
Ad hominem

C.N.M. Renckens

SMALHOUT

In het vorige nummer van dit *NTtdK* kwam in mijn bespreking van de biografie van Els Borst de naam Smalhout (1927-2015) ter sprake. De biografie droeg bij aan onze kennis over de omstreken en querulanteske figuur, die Smalhout was. Deze hoogleraar anesthesiologie werd in 1994 een nationale bekendheid vanwege zijn wekelijkse column in *De Telegraaf*, waarin hij reactionaire en tamelijk populistische teksten publiceerde. Hij hield dat 20 jaar vol. Toen de VtdK in 2001 de Twintig Grootste Kwakzalvers van de Twintigste Eeuw bekend maakte, beviel dat Smalhout niet en viel hij ons in een *Telegraaf*-column scherp aan. Natuurlijk was hij ook tegen kwakzalverij, maar de manier waarop wij 'mevrouw Jomanda' (Smalhout dixit), mevrouw Sickness en chelatiearts dr. P. van der Schaar beschreven vond Smalhout volkomen fout. Later zou hij nog verklaringen à décharge schrijven in de rechtszaak die Sickness tegen de VtdK aanspande (welke zij desondanks hopeloos verloor). In een rechtstreeks uitgezonden tv-debat bij *Pauw*

& *Witteman* beweerde Smalhout met eigen ogen te hebben gezien hoe Sickness door aftasten van de nekervels kon vast stellen of iemand al dan niet aan schizofrenie leed! Ook was hij van mening dat Renckens niets over mevrouw Jomanda mocht zeggen, zo lang hij nog nooit een *healing* had bijgewoond. Een onzinnig argument. De biografie onthulde ook dat Smalhout eens een berisping kreeg van het medisch tuchtcollege wegens overtreding van het medisch beroepsgeheim. Andere *highlights* uit 's mans illustere loopbaan waren zijn arrestatie wegens verboden wapenbezit en de zeer curieuze toekenning van het erelidmaatschap van de Nederlandse Vereniging voor Anesthesiologie in 2013. Hij werd op zijn eigen nadrukkelijk verzoek begraven, gekleed in een witte doktersjas. Een wakker lid van onze Vereniging attendeerde mij inzake Smalhout recent op nog een tweetal twee saillante punten. Zo wees de briefschrijver erop dat Smalhout geen enkele promovendus had gehad. Daarmee kunnen wij rustig spreken van een mislukt hoogleeraarschap, want het stimuleren en begeleiden van jonge academici bij het schrijven van een proef-

Open deze scan met uw telefoon en lees over NVA-erelid Smalhout

schrift is een van de kerntaken van een hoogleraar. Een tweede feit dat ons door dezelfde briefschrijver gewerd betrof het feit dat er in 2016 een straat naar hem is genoemd in Utrecht, meer speciaal in de subbuurt Tuindorp-oost. Burgemeester en Wethouders hadden daartoe besloten op voordracht van de commissie Straatnaamgeving. Gelijktijdig met Smalhout werd ook professor Eijkman vernoemd in dezelfde wijk.

Anders dan Smalhout is Eijkman (1858-1930) een baanbrekend medicus geweest, die veel heeft bijgedragen aan de ontdekking van de vitamines, nadat hij ontdekte dat er een relatie bestond tussen het optreden van een deficiëntieziekte als beriberi en de samenstelling van het voedsel. Hij ontving in voor zijn wetenschappelijke werk in 1929 de Nobelprijs voor geneeskunde. Ik stel mij zo voor dat deze Eijkman zich meermalen in zijn graf heeft omgedraaid, vernemende welke ijdel-tuit met hem op gelijke hoogte wordt gesteld door de gemeente Utrecht. Ik heb uiteraard bij de gemeente Utrecht navraag gedaan over de motivatie van deze uitglijder, maar men kwam niet verder dan te wijzen op het feit dat hij hoogleraar anesthesiologie, columnist en publicist was geweest. Summierder kan het haast niet. Pro-

testeren lijkt ons kansloos, want toen Klazien uit Zalk in 2009 een straatnaam naar haar genoemd kreeg, legde B & W van Kampen onze bezwaren ijskoud naast zich neer.

Schaduwverkeizing

Het is een alleraardigste traditie aan het worden: Skepsis roept via zijn website sympathisanten op om te gaan stemmen voor de genomineerden van de long list van de Meester Kackadoris prijs. De poll werd geopend medio augustus en ze sloot een dag voor de bekendmaking van de winnaar. Maar liefst 237 sceptici brachten hun stem uit. Omdat men op voorhand een aanzienlijke eenstemmigheid mocht verwachten tussen beide gremia – sceptisch en pro-wetenschap zijn wij immers allen – kwam de uitslag dit jaar als een verrassing. Bij Skepsis was er een afgetekende overwinning voor de slechte journalistiek van het tv programma *Op1*, een instantie die bij de VtdK-jury slechts een derde plaats opleverde. De echte winnaar werd de hoofdofficier van het OM rayon Noord-Holland, dat een afschuwelijk vonnis wees, waarover binnen de VtdK grote verontwaardiging bestond. Het liet de sceptici siberisch: slechts een vierde plek. De verklaring voor de zo uiteenlopende stemmingen moet gevonden worden in de verschillende achtergronden van respectievelijk VtdK-leden en Skepsis-donateurs. Want het is al eerder gebleken dat de overlap tussen onze beide groeperingen al lange tijd zeer beperkt is. Het zal zo'n 15 jaar geleden zijn dat we

Stempercentage van de vijf genomineerden	VtdK-jury	Skepsis-leden
Hoofd-officier Openbaar Ministerie NH, mw. Preenen	37	13
Karien van Gennip, minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, wegens STAP	36	19
<i>Op 1</i> (redactie)	9	46
<i>Ouders van Nu</i>	8	22
Jaap de Hoop Scheffer, chef ridderorden.	6	4

Schaduwverkiezing voor Meester Kackadoris

gedurende een half jaar onze tijdschriften gratis verstuurd aan de 'tegenpartij'. We hoopten en verwachtten dat een en ander zou leiden tot meer dubbellidmaatschappen, maar dat gebeurde niet. De mensen die besloten tot zulk een dubbellidmaatschap waren op de vingers van een hand te tellen. En dat terwijl de VtdK zo'n 1800 leden telde en Skepsis op plusminus 2400 donateurs kon bogen. We kunnen hier spreken van 'maximale toenadering met behoud van distantie', een werkwijze die ook in de geneeskundige praktijk van alle dag hoort te prevaleren.

Jacques Bettelheim: oproep tot discussie over vergoeding alternatieve geneeswijzen

Zorgverzekeraar CZ is een van de vier grootste zorgverzekeraars van ons land. Zij laat zich bijstaan door een Ledenraad, die de leiding van CZ van advies dient. In dat gremium komt regelmatig 'gepast gebruik' ter sprake, met name in de commissie Zorginkoop van die Ledenraad. Daarbij voert men ook het gesprek over zorg waarvan de meerwaarde niet bewezen is. In de september aflevering van de maandelijkse column van het Ledenraad orgaan kwam verzekerde Jacques Bettelheim met een prikkelend stuk over dit onderwerp. Hij pleitte ervoor om de discussie over gepast gebruik niet te beperken tot reguliere zorg, maar deze breder te trekken tot ook de alternatieve behandelmethoden, waarvoor jaarlijks, zijn schatting, zo'n 300 miljoen wordt uitgekeerd. Over de werkzaamheid en effectiviteit van deze behandelingen is vaak weinig bekend, maar ondertussen betalen alle mensen die een aanvullende verzekering hebben hier wel aan mee.

Bettelheim snapt dat mensen op zoek gaan naar een alternatief als ze een aandoening hebben en in de reguliere zorg geen passende zorg vinden. Maar een zorgverzekeraar heeft ook de taak om de zorg goed, betaalbaar en toegankelijk te houden. En dus ook om kritisch te blijven kijken welke zorg, waaronder alternatieve behandelwijzen, vanuit de aanvullende verzekering wel of niet wordt vergoed. Aldus Bettelheim. Hij sprak van een gevoelig onderwerp waar naar mijn mening zorgverzekeraars samen in moeten optrekken. Daarom hoop ik dat CZ bereid is om het onderwerp alternatieve behandelingen binnen Zorgverzekeraars Nederland te agenderen zodat zorgverzekeraars hierover collectieve afspraken kunnen maken.

Er kwamen twee ingezonden brieven in het betreffende *CZ Magazine*. Joop Faber was aangenaam verrast door de column en ergerde zich al jarenlang aan de vergoeding van alternatieve

behandelingen uit de aanvullende verzekeringen. Aan die onzin betaalt hij dus mee, maar de keuze om het zonder aanvullende verzekeringen te doen is voor hem een weinig aantrekkelijk alternatief. Hij vervolgt: 'Jacques suggereert een gezamenlijk optrekken van de zorgverzekeraars om aan de huidige praktijk een eind aan te maken. Alle goede bedoelingen daargelaten, maar dan weet ik het wel. Zo'n proces duurt minimaal 10 jaar en de resultaten zullen hoogstwaarschijnlijk tegenvallen'. Wanneer binnen de boezem van de ledenraad deze kwestie echt leeft, dat zou aan de raad van bestuur moeten worden gevraagd om met dat alternatieve gedoe te stoppen of desnoods het af te bouwen. Dat zou natuurlijk niet zonder consequenties zijn voor de bedrijfsvoering; je zult klanten verliezen, maar je zou ook heel veel klanten kunnen winnen. Aldus Faber. Hij eindigde met de suggestie om de Raad van Bestuur te vragen op korte termijn een strategische verkenning uit te voeren en daarover aan u en in het magazine te rapporteren.

De tweede reactie was afkomstig van ene Karin Wagt en zij was erg onaangenaam getroffen door het verhaal in het laatste *CZ-magazine*. Als Bettelheim echt leden wilt vertegenwoordigen dan mag hij niet een dergelijk eenzijdig verhaal houden. Bettelheim heeft er vast niet bij stil gestaan dat sommige mensen geen alternatief hebben. Zelf heb ik (Wagt, red.) een medicijnvergiftiging opgelopen doordat ik teveel medicijnen van een cardioloog voorgeschreven heb gekregen. 'Pas later bleek uit farmacogenetisch onderzoek dat ik veel medicijnen niet kan verdragen. Samen met mijn geweldige huisarts is het iedere keer weer een zoektocht om een juiste behandeling van een medisch probleem te vinden aangezien zij veel medicijnen niet kan voorschrijven omdat ik ze niet kan verdragen. Een klein voorbeeld: na een tablet naproxen zit ik binnen een paar uur onder de bloeduitstortingen. Ik ben daarom blij dat er alternatieve geneeswijzen zijn.'

Misschien ben ik te pessimistisch, maar ik zie vooralsnog binnen CZ geen brede steun voor de twee verstandige brieven. Nadat CZ in 2019 de reïncarnatietherapie, de craniosacraaltherapie en de ayurvedische geneeskunde uit de aanvullende verzekering gooide is het op dit dossier helaas weer oorverdovend stil geworden in het de burelen van de leiding van CZ.

Hoge koninklijke onderscheiding voor Machteld Huber

De lezers van dit blad zijn bekend met de ergernis die het oproept als er weer eens een kwakzalver

koninklijk wordt onderscheiden. Dergelijke gebeurtenissen worden steevast in dit blad vermeld en de naam toegevoegd aan de steeds maar langer wordende lijst van hen die hem/haar voor gingen. Eind 2021 viel – onder auspiciën van Jaap de Hoop Scheffer, voorzitter van het Kapittel der Civiele Orden – deze eer te beurt aan integratieve kinderarts Inès von Rosenstiel: officier in de Orde van Oranje Nassau! In die zelfde periode werd de VtdK gemeld dat ook ene Machteld Huber (1951) dezelfde zeer hoge onderscheiding had gekregen. Onze informant was van mening dat deze toekenning niet gerechtvaardigd was en in het *NTdK* aan de kaak gesteld zou moeten worden. Wij hadden echter enige aarzeling om Huber in de rij gedecoreerde kwakzalvers op te nemen. Weliswaar was zij antroposofisch arts geweest en lange jaren ‘onderzoeker’ in het Louis Bolk Institute (LBI), maar daarvan merkte je bijna niets meer in de laatste jaren van haar triomftocht, waarin ze ‘in opdracht van het ZonMw’ (lees Henk Smid en Pauliene Meurs) op zoek ging naar een nieuwe definitie van gezondheid, die de oude WHO-definitie zou moeten vervangen. Daarna gaat het snel en Huber omringt zich opvallend gemakkelijk met vooraanstaande reguliere medici. In 2016 wordt ze zelfs tot ‘meest invloedrijke persoon in de publieke gezondheidszorg’ uitgeroepen en volgt de oprichting van haar *Institute for Positive Health*, waar ze ruim tien jaar aan verbonden bleef. Ze promoveerde in 2014 op de discussie over die nieuwe definitie, maar vooral over de effecten van biologisch dynamisch kippenvoer op de gezondheid van deze kakelende diersoort. Wat Moerman deed met postduiven, dat kon Huber met kippen. Er kwam weinig uit, maar men zou waardering kunnen opbrengen voor een heuse poging om de superioriteit van biologisch-dynamisch voer aan te tonen. Om al deze redenen zag ik in eerste instantie af van vermelding van deze onderscheiding in ons tijdschrift.

Onze informant kon zich daar niet bij neerleggen en bleef aandringen. Hij wees er op dat Huber op slinkse wijze haar antroposofische wortels verbergt, maar daarvan niet echt afstand had genomen. In de talrijke interviews en portretten die er met en over Huber verschenen was er inmiddels niets meer te vinden over Steiner, maar wel werd er in de Huber-definitie een gewichtige rol toegekend aan geestelijk leven en spiritualiteit. Niets over de rol van de zgn. koperchloride-kristallisatietest volgens Pfeiffer, die zij jarenlang uitvoerde in het LBI en al evenmin iets over reincarnatie, etherische lichamen of karma.¹ In re-

cente interviews deed Huber nog een concessie door het begrip ‘spiritualiteit’ uit haar definitie te verwijderen, omdat dokters daar jeuk van zouden krijgen. De term werd vervangen door ‘zingeving’. Huber gaf op 22 november 2020 een groot interview in *de Volkskrant* in de serie ‘Zinvol leven’ van Fokke Obbema. Deze journalist maakte een hartstilstand door en toont na zijn herstel veel aandacht voor zingevingsvragen. Huber paste natuurlijk precies in diens serie interviews. Enkele citaten uit dat interview moesten, aldus ons lid, toch wel duidelijk maken dat Huber nog lang niet los is van haar liefde voor de antroposofische duiding van ziekte en therapie. Sprekend over haar ziekten als dertiger, na een liefdeloze opvoeding door een alcoholistische moeder:

‘Het waren jaren, waarin ik mezelf als studie-object gebruikte. Ik leerde naar de signalen en instincten van mijn lichaam te luisteren. Ik kwam erachter dat die ziekten alle iets met mijn jeugd te maken hadden. Aan het begin ervan bleek mijn moeder een hersentumor te hebben. Prompt werd ik zelf ziek. Ondanks de haat die ik voor haar voelde, ervoer ik ook bezorgdheid over haar welzijn en mijn lijf reageerde daarop – mijn eerste ziekte had een onmiskenbare relatie met die van haar.’

‘Ik kreeg ontstekingen in mijn hals aan beide kanten, er vormden zich abscessen. Het was heel heftig, mijn keel zat bijna dicht. Als kind had ik veel amandelontstekingen gehad. Dat wordt wel geduid als een aandoening die een gevolg is van onveiligheid. Mijn jeugd is zeker onveilig geweest. Toen de kno-arts het tijdens de operatie aanraakte, vloeide de pus met de amandelen aan beide kanten eruit. Na die ingreep bemerkte ik opeens dat ik warme gevoelens voor mijn moeder had. Ik was verbijsterd, want dat had ik nog nooit voor haar gevoeld. De enige verklaring die ik kon bedenken, was dat ik de haat die ik in mijn amandelen had opgeslagen uit mijn lijf had gewerkt. Dat maakte de weg vrij om met warmte aan haar te denken. Dat lichaam en geest elkaar zo konden beïnvloeden, had niet in mijn opleiding gezeten. Ik concludeerde dat die twee elkaar diepgaand doordringen en beïnvloeden. En dat je dus niet louter materialistisch naar een lichaam moet kijken.’

Er moge op die poging tot een nieuwe definitie niet veel aan te merken zijn, een onderneming overigens waarop niemand zit te wachten, maar de Steineriaanse herkomst manifesteert zich hier nog altijd overduidelijk. Uw ziekte heeft een bedoeling voor u en leer daarvan, zo kunnen wij de antroposofische theorie samenvatten. Dat

Guus van de Bie, haar echtgenoot, degene was die haar de versierselen mocht opspelden, was niet verrassend. Hijzelf ontving immers al in 2008 de ridderorde van Oranje-Nassau voor zijn niet aflattende inspanning om reguliere en antroposofische geneeskunde te integreren. Hij ridder, zij officier: ik voorspel het *Institute for Positive Health* een grote toekomst. Alleen misschien nog een betere PR-medewerker zoeken, want met de kreten waarvan Huber c.s. zich nu bedienen: 'positieve gezondheid' en 'veerkrachtige samenleving', dat lijkt toch werkelijk nergens op. Waarvan acte. ●

Noot

1 Antroposofische bloedtest met een druppel bloed op een filtreerpapiertje en na toevoeging van koperchloride een beoordeling over de patronen in het microscoop. Antroposofische artsen uit het hele land verwezen hun patiënten voor deze 'aanvullende diagnostiek' naar Huber op het LBI. Eerst zo'n tien jaar geleden stopte men met deze onzinnige methodiek.

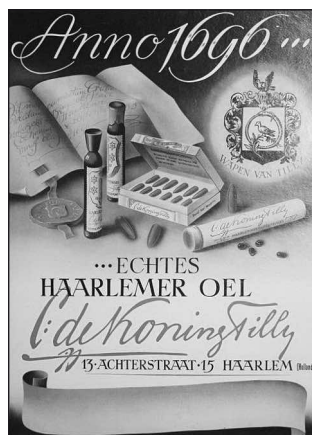
Haarlemmerolie

C.N.M. Renckens

Haarlemmerolie is het oudste kwakzalversmiddel in ons land en dateert uit 1698. De alchemist die het spul bereidde was ene Claes Tilly. Hij doopte het tot: *Medicamentum gratia probatum*.

Dit middel is om meerdere redenen bijzonder. Allereerst is de naam in onze taal spreekwoordelijk geworden voor iets dat zogenaamd overal voor zou helpen. Daarnaast is het lange tijd een exportproduct geweest, waar de handel in geheim- of kwakzalversmiddelen in ons land voor een belangrijk deel juist bestond uit geïmporteerde middelen. In het in 1872 uitgegeven Duitse overzichtsboekje *Das Geheimmittel-Unwesen* van Richter, met erin een bespreking van 550 middelen, is de 'Harlem Oel' het enige Hollandse product. Het zegt hierover: 'ist der officinelle terpenthinöhlhaltige Schwefelbalsam' (terpentijn bevattende zwavel balsem). Het *Maandblad tegen de Kwakzalverij (MtdK)* onthulde in het juli-nummer van 1881 dat het middel bestond uit raapolie, terpentijn en zwavel, waardoor het vooral voor kinderen gevaarlijk zou zijn. Als gevolg van het terpentijn als bestanddeel waren gevaarlijke nierziekten geconstateerd, waaronder enkele met dodelijke afloop.

Het middel is beslist erg oud en de reclamefolders voor deze Haarlemmerolie in het VtdK-archief maken ook de indruk uit de achttiende eeuw te dateren. De fabrikant beweert dat het

middel in 1698 is samengesteld door 'wijken Claes Tilly' en het was later bij D. de Koning Tilly te Haarlem verkrijgbaar in de Achterstraat, tussen 'de Hoogstraat en Barnesteeg, waar het wapen van Tilly boven de deur staat, die hetzelfde 'bij erfelijke opvolging heeft verkregen van Claes Tilly'. Het *MtdK* deelde het middel in in het hoofdstuk 'Middelen tegen ongeveer alle kwalen' en de werking is mede te danken aan bovennatuurlijke hulp. Onder het familiewapen valt namelijk de volgende tekst te ontcijferen:

'In Jesus Christus zijn verborgen alle Schatten der Gezondmaking/ zoo des Geestes als des Vleesches; alle krachten der Medicijnen/ en alle wijze Behandelingen der voorzichtige Medicijnmeester is uit Hem/ door Hem / en tot Hem: Hem zij de eer en Heerlijkheid in der Eeuwigheid. Amen.'

Volgt een ellenlange opsomming van kwalen, die door de Haarlemmerolie kunnen worden

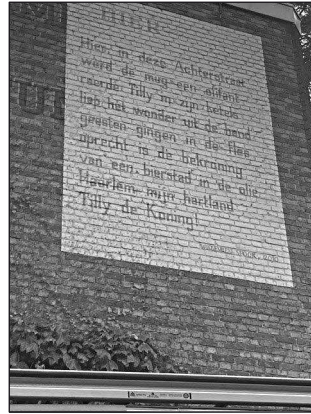
Resten Tilly

genezen. Voor de wanhopige op zoek naar genezing en wier klacht niet beschreven is in de folder is er toch nog hoop: 'Zoo iemand dit Medicament in huis heeft, en hem iets overkomt, dat hier niet genoemd is, kan het zonder gevaar proberen'. Voor verlopen of het passeren van de uiterste gebruiksdatum hoeft evenmin te worden gevreesd: 'Dit Medicament bederft niet, al wordt het 50 Jaren oud, wel gesloten zijnde'. Er bevinden zich ook een Duitse en Engelse vertaling van de folder in het VtdK-archief. Het middel werd op ruime schaal geëxporteerd en de flesjes zijn teruggevonden in Afrika, Rusland en de Baltische staten. Inmiddels is de Haarlemmerolie natuurlijk aanzienlijk op zijn retour. De geneesmiddelenwet, die het aanbieden van de zogenaamde geheimmiddelen (waarvan de samenstelling geheim was) verbood, maakte het reclame maken voor dit nutteloze product er ook niet makkelijker op. De retoriek zoals hierboven vermeld en die werd aangetroffen in het foldermateriaal is natuurlijk ook wel heel doorzichtig. De geschiedenis van de Haarlemmerolie is goed en uitgebreid beschreven en is gekenmerkt door alle ruzies en conflicten die je bij een familiebedrijf kan verwachten en zo is ook goed te volgen waar het spul in Haarlem werd geproduceerd. De erfenissen waren voorwerp van ruzie en de laatste eigenaren hadden niet veel puf meer, zo lijkt het. Tot recent werd de olie gemaakt in een pand aan de Antoniestraat 15, dat inmiddels wordt gesloopt, maar waarvan de oorspronkelijke entree met het wapen erboven intact moet blijven wegens zijn monumentale status. Het tableau boven de voordeur is gebroken en hangt er treurig bij. Toen uw verslaggever eens ter plaatse poolshoogte nam viel hem plotseling een aardig straatgedicht op, nu vanaf de straat en het naastgelegen huis goed te lezen. Het is daar geplaatst in 2010 en geldt als 'Eerste muurgedicht

van Haarlem', geschreven door dichteres Willemien Spook. Het luidt als volgt:

Hier

*Hier, in deze Achterstraat/ werd de mug een
olifant/ roerde Tilly in zijn ketels
liep het wonder uit de hand/ geesten gingen
in de fles/ oprecht is de bekroning
van een bierstad in de olie/ Haarlem mijn
hartland/ Tilly de Koning!*

De Antoniestraat heette vroeger Achterstraat en dat was de plek waar eeuwenlang de fabricage plaats vond. Inmiddels is de productie verplaatst naar de Achterhoek en is het financiële beheer overgenomen door Sacha-Yoast Beheer BV, een financiële holding. De tijd dat Haarlemmerolie in een familiebedrijf werd gefabriceerd ligt dus al weer geruime tijd achter ons. Volgens gegevens van de KvK is het bedrijf nu een besloten vennootschap, statutair gevestigd in Haarlem, maar in 's-Heerenberg een bezoekadres hebbend. De bestuurder is de 80-jarige Joost van Neck. Deze is als enige zelfstandig bevoegd sinds 2017. Het pand en de grond is in het bezit van een projectontwikkelaar. Haarlemmerolie is hier en daar nog wel verkrijgbaar bij wat drogisten en vooral online. Over de toedieningswijze vermeldt de Haarlemse drogisterij Van der Pigge dat het nog steeds verkrijgbaar is in de vorm van olie, capsules en zalf. De samenstelling is al eeuwen een 'goed bewaard geheim', maar bestaat in ieder geval uit terpentijnolie, kruiden, lijnzaadolie en zwavel... 'het werkt als Haarlemmerolie'. Aldus Van der Pigge. Dit is wat er thans nog rest van ruim drie eeuwen oplichterij en boerenbedrog. Bedenk nu zelf een alternatief voor het oud-Hollandse spreekwoord 'Als is de leugen nog zo snel, de waarheid achterhaalt haar wel'. ●

Chronische whiplash: een uitdaging voor keuringsartsen en magistraten

C.N.M. Renckens*

Van mijn verbazing en verontwaardiging over een rechterlijke uitspraak in een zaak uit 2010 – van een toen 13 jaar oud meisje, dat na een achterop-aanrijding met een zeer lage energetisch kracht chronische klachten ontwikkelde – gaf ik al eerder blijk. Het kind en haar ouders verweten de achteroprijdende auto dat zij ernstig invalide werd na die gebeurtenis. Ik constateerde dat zij ondanks het ontbreken van objectiveerbare afwijkingen door rechters meermalen in het gelijk gesteld werden. De zaak betrof een situatie waarbij de achteroprijdende auto bij het op groen springen van het stoplicht iets sneller optrok dan de auto waarin het meisje op de achterbank zat. De vader van het meisje ging na drie jaar procederen en eist tonnen aan schadeloosstelling. De term ‘whiplash’ viel al snel. Ik schreef in juni 2018 en augustus 2021 al over het geval in dit Tijdschrift.^{1,2} In het eindarrest van februari 2021 werd aan de klagende partij een maandelijkse uitkering van € 4.000, - toegewezen, te betalen door de verzekeraar ASR van aangeklaagde, welke beëindigd zou worden op 31 december 2022. Op die datum zou zij haar conditie en verdienvermogen via revalidatie moeten hebben herwonnen. ASR was in een eerdere fase van onderhandelingen al veroordeeld ge-

weest³ tot het betalen van proceskosten en van de declaraties van de door de rechter opgeroepen deskundigen.

KLACHTENPATROON

De klachten van het meisje bestonden met name uit hoofdpijn, concentratieproblemen en zij belandde als jonge vrouw in de bijstand. En Wajong-uitkering kreeg zij niet gezien het ontbreken van permanente afwijkingen. De verzekeringsarts stelde in zijn conclusie: ‘Er is sprake van enige beperkingen als rechtstreeks en objectief medisch vast te stellen gevolg van ziekte/gebrek. Deze beperkingen zijn niet duurzaam. Derhalve komt cliënt niet in aanmerking voor Wajong 2015.’ De klachten waren al direct na die lichte botsing begonnen en werden geleidelijk aan steeds ernstiger. Haar schoolcarrière liep vertraging op, ze kon haar schooltas niet meer dragen. Ze behaalde nog wel een vmbo diploma, maar het mbo-vervolgonderwijs was haar te veel. Een aanzienlijk aantal medische en paramedische behandelaars bemoeide zich met de klaagster, maar vooruitgang werd niet geboekt. Tijdens de contacten met de vier ingeschakelde deskundigen van de rechtbank (een neuroloog, een neuro-

psycholoog, een revalidatiearts en een psychiater) ontstond het beeld van een uiterst kwetsbare en doodzielige jonge vrouw, die afhankelijk was van hulp en zorg van haar ouders en daardoor aan huis gebonden was. Ze leidde het leven van een 'kasplantje' en had zelfs al last van vogelgeluiden. Ze werd meermalen getest. 'Ze vult de dag met tv-kijken en nietsdoen', staat in een van de testverslagen. 'Ze voelt zich niet goed, geeft aan erg veel last te hebben van de vogelgeluiden en erg vermoeid te zijn. Zij geeft aan te moeten liggen en rusten. Kortom, vanwege deze zeer marginale en lage belastbaarheid heeft onderzoekster besloten het testonderzoek niet te continueren. (...) Haar sociale leven is volgens haar vader tot nul gereduceerd.'

TUSSENVONNIS EN EINDARREST, IN HET VOORDEEL VAN KLAAGSTER

Na twee jaar procederen werden, op 4 november 2015, de eisen van de familie grotendeels toegewezen. ASR ging in beroep. Volgens de verzekeraar kon het ongeval de gestelde ernstige klachten niet verklaren. Het was, in jargon, 'een zéér gering energetisch accident', met amper 'impact'. Het proces ging verder bij het Hof. Na grondig onderzoek kwam het Hof in februari 2021 met een eindarrest. Daarin stond: het is 'voldoende aannemelijk' dat er causaal verband bestaat tussen het ongeluk en klachten, zoals ernstige vermoeidheid en vergeetachtigheid. 'Het is niet aannemelijk geworden dat deze klachten verzonden zijn, of bewust overdreven.' Er was toen acht jaar geprocedeerd. Over de hoogte van de schadeoostelling moest nog worden onderhandeld.

HERROEPINGSPROCEDURE

ASR kon zich bij de uitspraak niet neerleggen en schakelde het onderzoeks- en adviesbureau Secure Advance in dat ging controleren of de door het slachtoffer gedane beweringen wel klopten. Er was voor ASR immers sprake van een aanzienlijk financieel belang en er was bovendien bij ASR enig wantrouwen gerezen na een 'deskresearch' onderzoek. Daaruit was o.a. gebleken dat de vrouw inmiddels in 2018 een rijbewijs had behaald. Tegenover de als deskundige optredende psychiater had zij dat ontkend. Twee maal werd de vrouw gedurende 4 dagen geobserveerd. Het *Financieel Dagblad*, dat op 14 oktober 2022 over de latere uitspraak berichtte, kopte: Toen 'kasplantje' ging autorijden, werd de verzekeraar

achterdochtig.⁴ Het Hof zou later vaststellen dat deze aanpak voldeed aan de eisen, die daarvoor bestaan en waarmee een dergelijke inbreuk op de privacy kan worden toegestaan. Die eisen zijn neergelegd in de Gedragscode Persoonlijk Onderzoek van het Verbond van Verzekeraars. De resultaten van dit persoonlijk onderzoek waren verbluffend.

INCONSISTENTIES

Er was dus al sprake van een dame met een rijbewijs. En ze had ook een eigen auto. Sterker: in het eerste jaar reed ze 28.000 kilometer. Dat zijn honderden kilometer per week. Maar hoe kon een jonge vrouw die zo vermoeid en lusteloos was, een rijbewijs halen? En kilometers maken, terwijl juist autorijden een grote mate van concentratie vereist? Eind augustus 2021 stuurde de verzekeraar haar een brief. Uit de observatie, gedaan vanaf de openbare weg, kwam allerm minst het beeld naar voren van een 'kasplantje', dat zij de laatste jaren iedereen had voorgehouden. 'U bent de gehele zaterdagmiddag zelfstandig in het winkelcentrum van Almere geweest en gaat 's avonds tot middernacht uit in Den Haag, waar u zelfstandig met de auto naartoe rijdt.' Dat staat 'haaks op de geclaimde beperkingen in concentratie, extreme vermoeidheid en zeer lage belastbaarheid'.

Ze ging veel met de auto weg, deed zelf haar eigen boodschappen, ging 's avonds stappen. Ze maakte wandelingen, ging naar de sportschool en was helemaal niet zo afhankelijk van haar moeder. Begin augustus 2021 was ze met vriendinnen op vakantie naar Ibiza. Dat was niet om te feesten, zo verklaarde ze zelf. Maar Ibiza 'is een eiland waar je niet voor de rust naar toe gaat', stelde ASR. Bovendien viel een vakantie met vriendinnen moeilijk te rijmen 'met verklaringen van de eerdere procedure, over het ontbreken van sociale contacten en extreme vermoeidheid, waardoor zij aan haar huis was gebonden'. ASR staakte de eerder overeengekomen maandelijkse betaling van € 4.000 meteen.

ASR IN HET GELIJK GESTELD

Afgelopen juli was de zoveelste zitting. ASR eiste dat er een nieuwe procedure moest komen bij het Hof. De vrouw tekende bezwaar aan. Zo was de observatie onrechtmatig, stelde haar advocaat. Maar daarover dacht het Hof anders en de verzekeraar kreeg gelijk. De jonge vrouw 'heeft bedrog gepleegd', oordeelde het Hof vorige maand.⁵ Dus ASR mag de procedure overdoen. Op 25 oktober

2022 is de zaak bij het Hof heropend. Opnieuw zullen de vier deskundigen worden gehoord en de niet onaanzienlijke kosten daarvan zullen nu door de vrouw moeten worden gedragen.

COMMENTAAR

Op 16 september werd er door de Ermelose advocaat Henk van Katwijk een interessante lezing gehouden op een symposium van verzekeraars en hij stelde mij zijn werkaantekeningen alvast ter beschikking. Zulks vooruitlopend op een serieuze publicatie in het blad van de verzekeraars *PIV/PPS*. Aan zijn lezing ontleen ik een aantal highlights. De ervaren advocaat memoreerde dat de diagnose 'whiplash' in het begin van zijn loopbaan in 1979 nog niet bestond. Dat feit klopt, want pas in 1981 werd over deze nieuwe kwaal geschreven in het *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde*. Van Katwijk vervolgde zijn betoog met relevante natuurkunde over de krachten die onder bepaalde omstandigheden optreden. Aan krachten zoals de Delta V of de G-krachten van de zwaartekracht wordt in rechtszaken veel waarde gehecht. Er zijn gespecialiseerde bureaus die de impact in km/uur kunnen meten. Professor Koopman, verbonden aan de Universiteit Twente, heeft over dit onderwerp in 2015 een analyse gedaan en daarbij ook een voor juristen goed begrijpelijke uitleg gegeven. Hij stelt vast dat mensen in principe grote G-krachten kunnen ondergaan. Aan de andere kant, hoewel het lichaam stevig en flexibel is, is nu juist de nek het zwakke punt, zeker waar het gaat om zijwaartse belasting.

Een Delta-v van 3 km/u is te vergelijken met een valhoogte van drieënhalve centimeter... Een Delta-v van 10 km/u komt overeen met een valhoogte van 38 cm. Daarbij moet worden aangekend dat het grootste deel van de energie wordt opgevangen door carrosserie, stoel en cetera. Zijn conclusie is dat bij botssnelheden tot 10 km/u geen letsel aan de orde kan zijn. Bij 20 km/u is dat wel denkbaar. De nieuwe modeziekte greep in de jaren 80 snel om zich heen en inmiddels maken de letselschade zaken waarbij geen objectieveerbare afwijkingen meer te vinden zijn het leeuwendeel uit van alle persoonlijke schadezaken. Het wetenschappelijk onderzoek naar deze problematiek kwam vanaf de jaren 80 flink op gang, vooral in de juridische literatuur en veel minder in de medische. Van Katwijk besprak ook de bekende epidemiologie uit Litouwen, waar het ziektebeeld onbekend is en die uit Canada, waaruit bleek dat de prognose na een kopstaartbotsing veel beter werd toen het niet meer werd toegestaan over

whiplash-klachten te procederen voor een uitkering. Ook citeerde hij recent onderzoek van prof. Wisman, die wees op de grote verschillen in voorkomen tussen Europese landen, waarbij Zweden zeer veel chronische whiplash blijkt te hebben. Hij noemde het risico op (nog steeds subjectieve) klachten bij een aanrijding met een Delta-v beneden de 10 km/u zeer gering.⁶ Van Katwijk wees erop dat er bij de *Funniest Homevideo's* capriolen worden vertoond, die gemakkelijk tot een chronische whiplash zouden kunnen leiden, maar dat in de praktijk vrijwel nooit doen. Kras is het fenomeen van de kickbokser, die traint en met grote regelmaat klappen uitdeelt en incasseert, maar na een achterop-aanrijding met beperkte geweldsinwerking ineens niet meer in staat is om iets in het huishouden te doen, laat staan om zijn kickboksen te hervatten.

Van Katwijk schrijft de huidige impasse op die terrein deels toe aan de artsen, die inconsistenties over het hoofd zien, maar vooral aan de juristen, die te veel luisteren naar wat het slachtoffer mee te delen heeft over zijn conditie, maar die geen objectief substraat kunnen laten zien. Hij gaf voorbeelden van vrijwel identieke gevallen waarbij de uitspraken uiteen liepen van vergaande erkenning van de klachten tot volledige afwijzing van de claims. Hier heerst ergerlijke willekeur. De rechter die een benadeelde klager zonder objectieve afwijkingen in het gelijk stelt kan zich daarbij beroepen op een voor medici onbegrijpelijke uitspraak van de Hoge Raad.⁷: 'Indien komt vast te staan dat de benadeelde voorafgaand aan het ongeval deze gezondheidsklachten niet had, de gezondheidsklachten op zich door het ongeval veroorzaakt kunnen worden en een alternatieve verklaring voor de gezondheidsklachten ontbreekt, zal het bewijs van oorzakelijk verband daarmee veelal geleverd zijn'. Over simulanten wordt niet gesproken. Over hoe vaak dat voorkomt is geen statistiek bekend. Normaliter wordt in de rechtspraak gevraagd dat degene die iets beweert met fatsoenlijk bewijs komt. Whiplash-klagers wordt in de huidige praktijk weinig in de weg gelegd. Medische bevestiging van een diagnose wordt steeds onbelangrijker. Hij uitte ook scherpe kritiek op de rechtsgang van het 13-jarige meisje, dat eerst vermoedelijk te goeder trouw zal zijn geweest maar door een medicaliserende omgeving geleidelijk tot beroeps patiënt evolueerde en later die *way of life* prolongeerde door krachtig te simuleren. De deskundigen hebben zich veel te goedgelovig opgesteld en vertrouwd klakkeloos op de goede trouw van de vrouw.

Hoewel de piek in de incidentie van chronische whiplash-patienten duidelijk achter de rug lijkt, dienen zich nog altijd nieuwe klagers aan en het is zeer wenselijk dat chronische whiplash net zoals in Canada geen grond voor een uitkering meer kan zijn. Zo'n paradijselijke situatie is zowel in het voordeel van de potentiële patienten als van al die brave betalers van hun wettelijk verplichte WA-premies. Rechters, verzekeringsartsen en advocaten worden zo uit hun lijden verlost. De diagnose 'chronische whiplash' moet weer uit de boeken. Het is onder vergelijkbare omstandigheden eerder gelukt, want over de railway spine, de neurasthenie, de chronische hyperventilatie, de bekkeninstabiliteit en de muisarm hoor je toch ook (bijna) niets meer. De werkgelegenheid in de verzekeringsbranche en de advocatuur zal overigens wel ernstig te lijden hebben onder dit nieuwe regiem. ●

* Belangenverstrengeling: de auteur heeft een autoverzekering bij ASR.

Literatuur

- 1 Renckens CNM. Whiplash revisited. *NTtdK*, 2018; nr. 2; 31-34.
- 2 Renckens CNM. Nogmaals over modeziekten en enkele substraatloze aandoeningen. *NTtdK*, 2021; nr. 2; 17-22.
- 3 ECLI:NL:GHARL:2021:1759
- 4 Carel Grol. Toen 'kasplantje' ging autorijden, werd de verzekeraar achterdochtig. *FD*, 14 oktober 2022.
- 5 ECLI:NL:GHARL:2022:7873
- 5 Prof. dr. ir. J.S.H.M. Wismans Verkeersveiligheidsontwikkelingen: over modellen van de mens voor het bepalen van letselrisico's, veilige snelheden en whiplash AP 2022 | nr. 1
- 7 ECLI:NL:HR:2001:AB2054

Ruim elf jaar rechtswegering in de casus van de titelfraude bij chiropractoren

C.N.M. Renckens

**Nienhuys en Renckens
bezoeken Vrouwe
Justitia**

Op 10 februari 2011 schreven Renckens en Nienhuys aan ruim 40 chiropractoren dat zij zich ten onrechte presenteerden als doctor en dat daarop in ons land een hoge boete staat. De meesten verwijderden deze titel subiet van hun website, maar een tiental volhardde in deze titelfraude. Op 29 juli 2011 deed Renckens aangifte tegen de Drents/Texaanse chiropractor Servan Molina bij het OM te Alkmaar, die de procedure overdroegen aan de collega's van de rechtbank in Assen. Op 6 februari 2013 kwam er een vonnis: het voeren van de doctorstitel door mensen zonder dat zij een academische promotie doorstaan is verboden. Als de verdachte binnen twee jaar zou recidiveren dan zou vervolging worden ingesteld. Molina stelt een hoger beroep in. Dit diende aan het Hof Leeuwarden op 28 maart 2014. In het arrest van 11 april 2014 wordt Molina alsnog in het gelijk gesteld, waarop advocaat-generaal Dijkstra in cassatie gaat. Dan volgt er een langdurige periode van radiostilte. Eerst in januari 2016 meldt het Hof – pas na mijn verzoek om opheldering op deze trage afwikkeling – dat het gehele strafdossier is zoekgeraakt.

Wij overwogen in eerste instantie een gang naar de Nationale Ombudsman, maar op advies

van onze juridisch adviseur prof Hubben werd gekozen voor een beklag bij het College van Procureurs-generaal. Deze brief werd op 19 februari 2016 verzonden en twee maanden later (!) ontvingen wij een bericht van ontvangst. Begin augustus werd ons gemeld dat het Hof Leeuwarden een onderzoek was gestart. Op 11 november 2016 ontvingen wij een brief van de min v Justitie en landelijk AG Hillenaar met de uitnodiging voor een gesprek. Op 11 januari 2017 volgde er een gesprek met Hillenaar en Joosten (OM) te Amsterdam. Men verontschuldigde zich diep en ze stelden voor een nieuwe casus te zoeken en opnieuw aangifte te doen in zo'n verse casus, omdat de zaak Molina niet in cassatie kon worden beoordeeld zonder het dossier.

Op 16 januari 2017 deponeerden wij een aanklacht tegen een tweetal Amerikaanse andere titelfraudeurs (chiropractoren te Honselerdijk). Tot onze schrik en teleurstelling besloot het OM deze zaak niet zelf ter hand te nemen, maar deze over te laten aan het Bureau Opsporing en Boete (BOB) van IGZ. (mail Joosten 25 februari 2017). Onze klacht richtte zich tegen het voeren van een onverdiende academische titel en dergelijke overtredingen beperken zich niet tot de (para-) medische wereld. Ondank ons aandringen vol-

hardde men in deze ongelukkige keuze. Even leek het toch goed te gaan, want op 13 maart 2018 ontvingen wij bericht van de heer A.F. Ras, teamcoördinator bestuurlijke boetes en jaarverantwoording zorg, jeugd en wmo. Bureau Opsporing en Boetes Inspectie voor de gezondheidszorg en jeugd ging beide chiropractoren uit Honselerdijk de maximale boete opleggen. Op advies van Ras stuurden wij ons lijstje met titelfraudeurs, inmiddels geslonken tot 12 chiropractors naar Meldpunt IGJ Klachten. Veel heil zagen wij daar niet in, maar Ras is de expert. De reactie van IGJ was: doe aangifte bij de politie. Aldus geschiedde. Op 2 mei Ras ging een en ander opnemen met het Meldpunt. Meldt ons daarna telefonisch dat de beboete chiropractoren in beroep waren gegaan tegen de opgelegde boetes. En toen geschiedde waarvoor wij al zo lang bang waren:

14 september 2018. Bericht van Ras, dat de juridische afdeling van IGJ/VWS – op basis van de uitspraak van het Hof Arnhem Leeuwarden uit 2014 – geen mogelijkheden ziet om het gebruik van de doctorstitel aan deze categorie niet-BIG geregistreerde hulpverleners te verbieden. Men gaat geheel voorbij aan het feit dat de advocaat-generaal uit Leeuwarden niet verder kon gaan met zijn reeds aangetekende cassatie omdat het dossier was zoekgeraakt. Ambtenaar Ras gaat nu bij de juridische wetgevingsafdeling van VWS aandringen op wijziging van de Wet BIG.

26 september 2018. Bericht van mw. Joosten (Afdelingshoofd Legal Office/advocaat-generaal): 'Ik vind de uitkomst als weergegeven door de heer Ras zeer teleurstellend. Aanpassing van de Wet BIG lijkt nu de weg die bewandeld moet worden. Ik zal dat met de heer Ras bespreken, maar het zorgen dat de genoemde aanpassing plaats vindt, is iets waar ik geen invloed op heb. Het lijkt me erg verstandig als ook u de dialoog aangaat met de heer Ras, zoals door hem aangegeven in zijn mail. Op dit moment zie ik echter geen andere mogelijkheden om tot een voor u positieve uitkomst in deze casus te komen'. Ook deze hooggeplaatste officier van justitie begrijpt niet dat de cruciale wet, die door zich als doctor afficherende chiropractoren overtreden wordt niet de Wet BIG, maar de Wet op het Hoger Onderwijs en Wetenschappelijk Onderzoek WHW. Nog op diezelfde dag vroegen wij een onderhoud aan met Joosten en Hillenaar. Op 6 november 2018 vernamen wij dat Hillenaar een andere functie heeft gekregen. De nieuwe hoofd Advocaat Generaal zag 'geen mogelijkheden'. Joosten is wel bereid met andere OM collega's te overleggen of opnieuw met IGJ. Daarna konden wij eventu-

eel een nieuwe aangifte, nummer drie, overwegen. Op 21 februari 2019 is er een gesprek van de VtdK (Renckens en Van den Berg) met Liesbeth Joosten en Frans Pommer te Arnhem. Men gaat met een positieve grondhouding kijken of een nieuwe aangifte kan leiden tot een betere jurisprudentie. Pommer zegde toe dat hij ons maandelijks op de hoogte zou gaan houden van de progressie. Er kwamen echter geen maandelijks updates, er kwamen helemaal geen mails en op een reminder-mail reageerde hij zelfs in het geheel niet. Ik herhaalde mijn reminder begin december 2019 en daarop volgde op 9 december een reactie.

Het antwoord kwam 9 dec. 2019: Beste heer Renckens, Dank voor uw mail.

In deze kwestie zijn wij, het ressortsparket, afhankelijk van het arrondissementsparket. De officier van justitie van het arrondissementsparket is immers verantwoordelijk voor het initiëren van een nieuw onderzoek. Met de betreffende officier sta ik regelmatig in contact en informeer ik naar de voortgang. Ik heb haar de stukken die betrekking hebben op de door u gemelde zaak en de achtergrond van de gehele kwestie, uiteraard meteen laten toekomen, zodat zij ook op de hoogte is van het gehele verloop van de gang van zaken. Hoe onbevredigend ook voor u, kan ik u op dit moment helaas niet meer melden. U kunt er van op aan dat ik wederom bij de betreffende collega aan de bel zal trekken. Indien u prijst stelt op een meer persoonlijke toelichting, kunt u ook uw telefoonnummer doorgeven. We kunnen dan een telefonische afspraak maken. Met vriendelijke groet, mr. F. (Frans) A.M. Pommer, plv. Afdelingshoofd Legal Office/Advocaat-generaal.

Naar later zou blijken heeft Pommer eind 2019 de zaak overgedragen aan mr. Ludy Guest. Zij schreef in januari 2020 een mail naar Pommer, waarin zij meldde kansen te zien. Eerst op 22 mei kregen wij die mail te zien, na informeren onzerzijds hoe ver het OM was gevorderd.

Op 1 september 2020 hebben wij Pommer gevraagd naar het email adres van mr. Guest, gezien de radiostilte. Na overleg met Guest, medisch officier van Justitie, werd besloten tot een nieuwe aangifte, bij voorkeur iemand uit het AP Oost-NL. Mail d.d. 7 sept.:

'Geachte heer Renckens, Dank voor uw mail. Ik heb de bijlagen uitvoerig bekeken en ik ben van mening dat er een strafrechtelijk onderzoek dient te worden opgestart. Ik heb mijn collega van de afdeling Beleid en Strategie daartoe gebeld en de zaak uitgelegd. Ik heb uw mail integraal doorgezeten, inclusief mijn bevindingen die ik naar col-

lega Pommer had verzonden destijds. We zijn beiden van mening dat de zaken moeten worden opgepakt. Zij gaat nu kijken of er binnen het politie regio team Gelderland-Zuid (waar Geldermalsen onder valt) capaciteit is om deze zaak op te laten pakken en welke vorm het moet gaan krijgen (bijvoorbeeld de vraag of alle andere zaken buiten ons arrondissement mee kunnen).

Ik houd u op de hoogte van het verdere verloop. Met vriendelijke groet, mr. L. (Ludy) Guest, (medisch) officier van justitie.'

Reminders gestuurd in november 2020 (geen reactie) en op 28 januari. Excuusbrief van Guest op 29 januari 2021. Op 7 mei 2021 deden wij aangifte tegen al weer een nieuwe chiropraxiepraktijk: De Ruggesteun, Rijswijk en Voorburg. Twee chiropractors noemen zich daar artsen en zetten dr. voor hun namen.

Op 12 juli 2021 weer een reminder naar mr. Guest gestuurd. Op 16 september 2021 ontvingen wij een brief van hoofd officier Kunst, die van het College van Procureurs-generaal de opdracht gekregen onze zaak verder ter harte te nemen. Hij betuigde zijn spijt over de afhandeling van de casus Molina en toonde zich bereid een derde casus aan de rechter voor te leggen, als wij ten behoeve daarvan een nieuwe overtreder zouden kunnen aanmelden, woonachtig in het arrondissement Arnhem/Leeuwarden. We moesten ons wel realiseren dat dit, gezien de personeelskrapte bij justitie, een grote gunst was. De aangifte tegen De Ruggesteun was dus niet bruikbaar, waarop wij de Geldermalsense chiropractor Barney aanbrachten. Onze aangifte vond plaats op 5 oktober 2021. Mijn beslist goed lopende en complete aangifte viel in handen van twee polities, die mijn

tekst onherstelbaar verbeterden tot wat A.F.Th. van der Heiden 'politieagentenproza' noemt. Met dat proces verbaal zou justitie aan de slag gaan, maar zoals uit de rest van dit verhaal valt te lezen: ook dit gaat weer tergend langzaam.

In januari 2022 attendeerde ik het OM op mijn aangifte tegen Barney en vroeg naar de stand van zaken. De reactie kwam op 19 januari 2022. Mevrouw mr. Wenno behandelt deze casus, maar mevrouw Dana Neuman wordt mijn contactpersoon, zij is de slachtoffercoördinator. Zij berichtte als volgt: Met betrekking tot uw aangifte kan ik u berichten dat de officier van justitie en de parketsecretaris bezig zijn met het verzamelen van stukken en informatie. Eind januari is een overleg met het Expertisecentrum Medische zaken van het OM gepland. Wij zullen u begin februari nader informeren. U kunt mij als contactpersoon m.b.t. uw aangifte aanhouden. Met vriendelijke groet, Dana Neumann

Na enig aandringen ontvingen wij op 17 maart de volgende brief: 'Namens de officier van justitie wil ik u laten weten dat zij bezig is om nog meer informatie te verzamelen. Daarnaast zal de officier op 28 april aanstaande middels een overleg in een reflectiekamer met de parketleiding bekijken wat voor vervolg de zaak moet krijgen. Ik zal u op de hoogte houden. Vriendelijke groet, Dana Neumann'.

E mail bericht 22 juni 2022 van Neumann met de mededeling dat er niets te melden is. Ze ging begin augustus informeren naar de stand van zaken. Ik stuurde op 26 september 2022 een reminder. In oktober kreeg ik te horen dat er nog geen nieuws te melden was. Juristen noemen deze gang van zaken 'rechtsweigerig'. ●

	<h3>CHIROPRACTOR GELDERMALSEN</h3> <p>Welkom bij Chiropractie Rivierenland in Geldermalsen.</p> <p>Chiropractie is een van de mooiste medische beroepen omdat het fysieke problemen behandelt en oplost zonder toediening van medicatie en zonder operatie.</p> <p>Wilt u weten wat chiropractie voor uw gezondheid en die van uw familie kan betekenen? Neem dan contact met ons op.</p>
ONTMOET DE DOKTER Matthew Barney D.C.	
	<h3>CHIROPRACTOR BARNEY IN GELDERMALSEN HEET U WELKOM BIJ CHIROPRACTIE RIVIERENLAND</h3> <p>Het doel van chiropractische zorg is om door middel van het opnieuw uitlijnen van de wervelkolom een groot aantal fysieke ongemakken te verlichten – waaronder vastzittende spieren, nekpijn, hoofdpijn en rugpijn. Chiropractie is de minst belastende methode om pijn</p>

Barney zonder Fred

Het Fraude Film Festival 2022: Moscow4

Adriaan ter Braach

Tijdens het Fraude Film Festival kregen de bezoekers ook dit jaar weer een heerlijk woestmakend smörgåsbord van fraudegerelateerde films voorgeschoteld.

Om half negen 's ochtends begon het feest in Tuschinski. Ook al was de opener in 's lands mooiste bioscoopzaal half negen vrij vroeg voor een film. Vooral als je vooraf ook nog eens een oubollig stukje cabaret op de lege maag krijgt te verteren van Pieter Derks, die de eer had het festival te af te trappen met een handvol grollen. Dat fraude, list en bedrog zonder dat je het doorhebt op de meest onverwachtse plekken tegen de plinten van de realiteit aan klotsen, illustreerde hij onbedoeld heel mooi. Waar een cabaretvoorstelling doorgaans een spontaan uit de mouw geschud verhaal lijkt, is het in werkelijkheid een nauwkeurig strak geregisseerde monoloog. Geboetseerd door tientallen malen in kleine zaaltjes te oefenen, voordat het eindresultaat in grote zalen en op televisie te zien is. Derks had logischerwijs geen zaaltjes af kunnen huren om zijn monoloog te oefenen, waardoor de weliswaar spitsvondige grapjes door gebrek aan verijnde timing dood sloegen tegen een kade van stilte.

Dat mocht de pret van een dijk van een opningsfilm niet drukken. Navalny is een ontluisterende uiteenzetting van de vergiftiging van Russische oppositieleider Alexei Navalny door Vladimir Poetin. Alleen al vanwege één scène is de film

de moeite waard én een uitstekende festivalopener. Hierin legt Navalny aan de kijker uit dat hij telefonisch een bekentenis gaat proberen te ont-futselen van een van de Russen die hem probeerde te vermoorden. Daar trappen deze doorgewinterde huurmoordenaars toch niet in, zou je zeggen? Jazeker wel, vanwege 'Moscow4', zo legt Navalny uit. Een hoge Russische officier was ooit gehackt, omdat zijn paswoord Moscow1 was. Hierop veranderde hij zijn wachtwoord, naar Moscow2, dat hackers verrassend genoeg weer wisten te kraken. Leren van deze flater deed hij niet, zo bleek uit zijn derde wachtwoord: Moscow3. Verrassing, weer gehackt en je raadt het al, zijn volgende wachtwoord was Moscow4. Hiermee wordt pijnlijk duidelijk dat de geoliede machine die het Russische leger lijkt, vooral een gebrekkige verzameling is van matig samenwerkende en weinig autonome onderdelen.

Moscow4 illustreert een gemeenschappelijke deler van alle films op het festival: fraude kan vaak vrij woekeren doordat al dan niet onwetende mensen in bepaalde machtsposities de grote boosdoener geen strobreed in de weg leggen. Of het nu hooggeplaatste Russen zijn, die blind achter Poetin aanlopen, of de goedgelovige rechter in *I Care A Lot*, die continu in de leugens van de

gewetenloze hoofdpersoon Marla trapt en haar de wettelijke voogdij toewijst van het ene na het andere weerloze oudje waardoor het voor Marla een fluitje van een cent is om hen in een verzorgingstehuis op te sluiten, hun bezittingen te verkopen en hun rekeningen te plunderen.

Uitzondering op de regel is de slow burn-documentaire *Homeopathy Unrefuted*, waarin een Duitse documentairemaker een breed scala aan Duitse homeopaten een aantal basale vragen stelt over hun vakgebied en ze vervolgens leeg laat lopen. Hierdoor komt zelfs de meest naïeve kijker langzaam tot het inzicht dat dat hele homeopathische gebeuren wel eens niet in de haak zou kunnen zijn. Vooral het moment dat een vrouwelijke arts zegt patiënten homeopathisch verdunde stukken uit de Berlijnse Muur voor te schrijven, is een pareltje. Een ander hoogtepunt is een bevlogen homeopaat die meent dat een behandeling die nergens op slaat, niet zomaar tweehonderd jaar kan blijven voortbestaan. De mond vol tanden als hij de vraag 'Hoe zit het dan met tarotkaarten, bidden en astrologie?' voor zijn kiezen krijgt, is het kijken van de documentaire alleen al waard.

Homeopathy Unrefuted onderscheidt zich van de andere fraudefilms, doordat de boosdoeners, in deze de homeopaten, geenszins te kwader

trouw lijken. Stuk voor stuk zijn het artsen die weliswaar her en der uit hun nek zwammen, maar allemaal het beste voorhebben met hun patiënten. Dat maakt het zo moeilijk te bestrijden, zoals ook een van de artsen zelf indirect toegeeft: 'Er is geen misdaad. De patiënten zijn tevreden, de artsen zijn tevreden. Waar is dan het slachtoffer?' Gezond verstand, goede geneeskunde en de wetenschappelijke methode, om er maar wat te noemen, maar dat zijn helaas geen rechtspersonen. De fraude in deze film is hierdoor weliswaar het kleinschaligst, maar tegelijkertijd het meest frustrerend.

Alleen al daarom was het mooi geweest als de Vereniging tegen de Kwakzalverij aan het einde van dag 1 de Anti Fraude Award had gewonnen, maar misdaadverslaggever John van den Heuvel ging met de prijs aan de haal.

Kortom, het enige festival ter wereld dat geslaagd is als alle bezoekers cynischer en zwartgaliger huiswaarts keren, was ook dit jaar weer een onverdeeld succes. Of we daar blij mee moeten zijn is een tweede, maar we kunnen in ieder geval niet wachten tot volgend jaar. ●

Adriaan ter Braach is wetenschapsjournalist en schrijver van Het Universum is een Klootzak, Spectrum, 2021.

Europese skeptici buigen zich over complotten, desinformatie en drugs

Aliëtte Jonkers

Het *European Sceptics Congress* (ESCO) van 9 tot 11 september in Wenen leverde als vanouds een degelijk, driedaags programma af, met in de 19e editie actuele onderwerpen als complottheorieën, communiceren over klimaatwetenschap en strijden tegen misinformatie in het onderwijs. Toch bleek een tijdlozer onderwerp, over rationeel drugsbeleid, onverwacht het meest aan te slaan bij het publiek.

Dat het *European Sceptics Congress* inmiddels een 'ons-kent-ons'-gebeuren is, werd het beste geïllustreerd tijdens de paneldiscussie direct aan de start van het evenement. Terwijl zes afgevaardigden van skeptische organisaties uit verschillende landen in eensgezindheid de skeptische beweging in Europa bespraken, kroop de peuter van een van hen kraaiend over het podium in het imposante Billrothhaus. Ook de keuze voor deze locatie sprak boekdelen: het eclectische gebouw, opgetrokken in neorenaissance-stijl, werd aan het eind van de 19e eeuw gebouwd als hoofdkwartier van het *Gesellschaft der Ärzte* in Wenen. Hier zetelt de wetenschap, zo leek het congres direct bij de ontvangst uit te willen stralen, terwijl de bezoekers, skeptici vanuit heel Europa, over het rode pluche naar binnen schuifelden.

ONZEKERHEDEN MANAGEN

Gelukkig was het geen voorbode van een congres dat zich zou gaan bezondigen aan sciëntisme - de opvatting dat louter de wetenschappen tot waardevolle kennis over de wereld leiden. Communiceren over onzekerheden in de wetenschap was een

belangrijk onderdeel van het ochtendprogramma. Wetenschap beschrijft, maar schrijft niet voor, vertelde Sergio Della Sala, hoogleraar cognitieve neurowetenschappen aan de Universiteit van Edinburgh. Ook reikt wetenschap geen zekerheden aan, wel betrouwbare instrumenten om onzekerheden over de werkelijkheid zoals die zich aan ons voordoet te minimaliseren, te begrijpen en te *managen*.

HOBBELS EN KUILEN

De weg daar naartoe is vol hobbels en kuilen, zo laat hij zien met twee studies over het effect van een vegetarisch eetpatroon op de gezondheid. Beide studies, met nota bene dezelfde eerste auteur en bijna gelijktijdig gepubliceerd, putten voor hun conclusie uit de *Austrian Health Interview Survey* 2006/07. De professor noemde beide bronnen van 'excellente kwaliteit'. Maar waar de ene studie concludeert dat een vegetarisch eetpatroon gerelateerd is aan betere gezondheidssuitkomsten, oppert het andere onderzoek dat vegetariërs juist een slechtere gezondheid hebben (vaker kanker, allergieën en psychische stoornissen) en een lagere kwaliteit van leven. Della Sala

gaf zelf overigens geen verklaring voor die twee tegengestelde studieresultaten. Jammer, want dat zou nou juist leerzaam zijn geweest voor het publiek.

WAAKZAAM BLIJVEN

Wie in de studies zelf duikt, kan in elk geval opmerken dat er in beide gevallen geen oorzakelijk verband vastgesteld kan worden. De studie die concludeerde dat vleeseters ongezonder zijn, was te klein om een statistisch significant resultaat af te leveren en bovendien niet representatief: de groep proefpersonen bestond voor driekwart uit vrouwen, die zelf hun gezondheidstoestand hadden geduid. De eerste auteur merkte zelf al op dat mensen die zich niet zo gezond voelen misschien eerder een vegetarisch dieet zullen proberen. De uitkomsten van de studie betekenen dus niet dat vegetariërs ongezonder zijn dan vleeseters. Sterker nog, zo meldt ze zelf: op basis van deze studie valt eigenlijk niets te zeggen over oorzaken, effecten en consequenties op lange termijn. 'Wetenschap is ingewikkeld', aldus Sergio Della Casa, 'en dus moeten we altijd waakzaam blijven.'

BELANG VAN TAAL

Via een sessie van onderzoeker Gábor Kemenesi over hoe snel infectieziekten zich in deze tijd over de wereld verspreiden, kwam het onderwerp op communiceren over de klimaatcrisis. Elisa Palazzi, hoogleraar klimaatwetenschap aan de universiteit van Turijn, lichtte toe hoe er bij het grote publiek verwarring ontstaat over de termen 'klimaat' en 'weer'. Dat een temperatuurstijging van 1,5 graad grote gevolgen kan hebben, is voor leken niet altijd duidelijk. Of denk aan hevige sneeuwval of een koude periode: voor velen niet te rijmen met de opwarming van de aarde. En als het dit jaar kouder is dan vorig jaar, volgt er al snel een reactie als: zie je wel, het zal allemaal zo'n vaart niet lopen. De invloed van de mens op het klimaat is evenwel overduidelijk, betoogde Palazzi. Natuurlijk zijn er onzekerheden in de klimaatwetenschap. Daarom gebruiken klimaatwetenschappers niet één wiskundig model, maar clusters van verschillende klimaatmodellen.

Palazzi wees ook op het belang van taal. Als wetenschappers het woord *uncertainty* gebruiken, denkt het publiek vaak 'ze weten het niet'. Dat is een groot misverstand. 'De onzekerheid ligt op detailniveau, in de complexiteit in de range van variabelen in de data, niet in de uitkomst zelf.'

Het is dan ook een taak van wetenschappers, zo betoogde Pallazi, om het publiek te helpen om die onzekerheden te begrijpen.

SNAARTHEORIE ALS KUNSTVORM

Net als in 2019, toen het congres in Gent plaatsvond, waren er ook skeptische sessies over nucleaire straling, antroposofische landbouw en ecomodernisme. Wie 's avonds nog puf had, kon luisteren naar natuurkundige en wetenschapspublicist Florian Aigner, die vanuit Duitsland naar Wenen was afgereisd om te vertellen waarom we wel op wetenschap kunnen vertrouwen: omdat goede wetenschap ook een hypothese probeert te falsifiëren. Een bezoeker stelde een interessante vraag aan Aigner: hoe moeten we kijken naar de snaartheorie, die zich niet bekommert om falsificeerbaarheid? Aigners antwoord was al even verrassend: 'De snaartheorie moeten we zien als een kunstvorm, niet als wetenschap.'

ZOEKTOCHT

De tweede dag begon met een pittige bijdrage van Massimo Pigliucci, hoogleraar filosofie aan het City College in New York. In een historisch overzicht van 24 eeuwen kritisch denken maakte hij onderscheid tussen ethisch skepticisme (op basis waarvan kunnen we goed leven?) en wetenschappelijk skepticisme (op basis waarvan kunnen we dingen weten?). Die gaan vaak hand in hand, want ze hebben iets gemeen: beide stromingen hebben waarheidsvinding als missie. Een skeptische houding is op elk onderwerp toepasbaar, zo lang je maar argumenten gebruikt: van economie, filosofie, wetenschap en ethiek tot en met geschiedenis, pseudowetenschap en politiek. Daarom is het bestrijden van desinformatie door politici bij uitstek een taak van skeptici, zei ook ECSO-voorzitter Claire Klingenberg later in een paneldiscussie over dit onderwerp: 'Hoewel we ons niet partijdig mogen opstellen, kunnen we ons niet langer afzijdig houden van de politiek.'

MOREEL KOMPAS

Een sessie over skepticisme in het onderwijs startte met een lezing van cognitiewetenschapper Franck Ramus, werkzaam bij het *Laboratoire de Sciences Cognitives et Psycholinguistique*. Volgens hem is de vraag wat op het lesprogramma moet staan veel minder belangrijk dan de vraag hoe leerlingen leren. Het onderwijs wordt overspoeld door een hoop 'neurobullshit', stelde hij.

Volgens Ramus is er een trend om les te geven op basis van theorieën uit de neurowetenschappen, maar in werkelijkheid hebben de neurowetenschappen het onderwijs nog weinig te bieden. Filosoof Stephen Law (Oxford) pleitte voor liberaal onderwijs, waarin kinderen de vrijheid krijgen om zelf een moreel kompas te ontwikkelen.

KRITISCHE DENKERS

Een gloedvol betoog van Philippe Longchamps, een Canadees die twintig jaar geleden naar Zweden emigreerde en daar in 2020 werd uitgeroepen tot Docent van het Jaar, bracht bij veel bezoekers een glimlach op het gezicht. Het vuur en enthousiasme waarmee hij zijn pleidooi om competenties van leraren naar een hoger niveau te tillen, in de strijd tegen misinformatie in de klas, werkte zichtbaar aanstekelijk. Als docenten leerlingen kritisch willen leren denken, moeten ze ook zelf aan de slag, zo luidde zijn boodschap. Ze moeten kennis hebben van drogredeningen en systematische denkfouten. Ook moeten docenten niet doen alsof zij zelf de waarheid in pacht hebben: 'Ik sta elke dag voor de klas en leerlingen geloven alles wat ik zeg. Nee! Ze moeten mijn uitspraken ook in twijfel trekken.' Longchamps wil misinformatie bestrijden – 'we moeten nu aan de slag, het is urgent!' – door een leger van kritische denkers te ontwikkelen. Met zijn boek *Transformative Education: A Showcase of Sustainable and Integrative Active Learning* hoopt hij daaraan te kunnen bijdragen.

RATIONEEL DRUGSBELEID

Maar het volgende onderdeel gooide pas echt hoge ogen bij het publiek, ook al was het thema algemener en minder actueel: rationeel drugsbeleid. Het begon allemaal met Nixon, de 37e president van de Verenigde Staten, die in 1971 de 'war on drugs' afkondigde. Verschillende wetenschappers lieten zien hoe weinig *evidence-based* deze aanpak tot dusver is geweest. Wetenschapper Anne Katrin Schlag van onderzoeksinstituut *Drug Science* liet zien dat het beleid alleen al in de Verenigde Staten meer dan 300.000 levens en een biljoen Amerikaanse dollars heeft gekost, terwijl het effect op het drugsgebruik vrijwel nihil was. In het Verenigd Koninkrijk ging het niet veel beter, meldde David Badcock, ook van *Drug Science*. De overheid gaf 1,6 miljard pond uit aan drugsbestrijding, criminaliseerde 40.000 druggebruikers, maar het aantal mensen dat aan drugsgebruik overleed steeg in vijf jaar tijd met maar liefst 44 procent.

PINDA'S OF MDMA

Illegale drugs zijn gevaarlijk, zo klonk en klinkt het nog altijd. Wetenschappers die de schade van zowel illegale drugs als legale drugs – denk aan tabak en alcohol – bestuderen, zien dat anders, zo werd tijdens het congres kristalhelder. Tabak is niet verboden en draagt wereldwijd bij in forse mate aan maar liefst zes van de acht belangrijkste doodsoorzaken. En kijk naar alcohol, aldus de sprekers: de meest voorkomende doodsoorzaak van mannen onder de 50. De sterfte door het gebruik van illegale drugs is een fractie van de sterfte door legale drugs. Hun boodschap: onze perceptie van wat gevaarlijk voor ons is, is dus door politici op het verkeerde spoor gezet. Anne Katrin Schlag illustreerde het met een treffend voorbeeld: stel, je zit in een bar naast iemand die je niet kent. Wat bied je die onbekende persoon aan, pinda's of een ecstasy pil (MDMA)? Wat is het veiligst? Ecstasy natuurlijk, antwoordde ze: het percentage mensen met een acute, fatale reactie op pinda's is vele malen hoger dan op MDMA.

VERRASTE REACTIES

Er is alle reden toe om illegale drugs minder strikt te gaan reguleren, vinden de wetenschappers. Ze wezen op de data uit landen die succes boeken met het decriminaliseren van drugs, zoals Portugal. Vanaf 2001 is het bezit van alle drugs daar niet meer strafbaar. Sindsdien staat het land op de tweede plek van de Europese landen met het laagste aantal drug overdoses en is het aantal mensen met HIV en hepatitis B en C drastisch gedaald. Er is bovendien minder druggerelateerde misdaad. Ook Zwitserland is een succes voorbeeld. Het onderwerp raakte kennelijk een snaar bij het publiek, te horen aan de verraste reacties uit de zaal. Florian Aigner gaf commentaar op twitter: 'Spannende sessie. Onze wetenschappelijke drugswetten zijn wetenschappelijk bezien even onverenigbaar als horoscopen met astrofysica. Goed onderzoek wordt nu gewoon genegeerd. Grote successen in Zwitserland en Portugal met wetenschappelijk onderbouwd drugsbeleid.'

TRAIN JE 'TOLERANTIESPIER'

De zondagochtend stond geheel in het teken van complottheorieën. Psycholoog Ulrike Schiesser van de *Bundesstelle für Sektenfragen* gaf een inkijkje in de belevingswereld van complotaan-

hangers, die de neiging hebben de wereld in een duidelijk 'goed' en 'slecht' verdelen. 'Ze willen een held zijn en om een held te kunnen zijn, heb je een concrete vijand nodig.' Net als de sprekers in het onderdeel over onderwijs benadrukte ook Schiesser het belang van kritisch redeneren: 'Als we over een onderwerp discussiëren dat buiten onze expertise ligt, praat dan niet over het onderwerp zelf; discussieer over de manieren waarop we tot onze mening over het onderwerp zijn gekomen.'

Tips over omgaan met familieleden en vrienden die in het konijnenhol van de desinformatie zijn beland: probeer zoveel mogelijk contact te houden, train je 'tolerantiespier' en concentreer je op de relatie met de ander, niet op de gespreks- onderwerpen. De ander bespotten of belachelijk maken werkt averechts, maar stel wel grenzen aan het gedrag van de complotaanhanger als die zich agressief opstelt of bijvoorbeeld antisemitische, racistische of extreemrechtse uitingen doet.

DESINFORMATIE ALS INSTRUMENT

Maak niet de fout om te denken dat verspreiders van complottheorieën per definitie laagopgeleide, teleurgestelde types zijn, waarschuwde Péter Krekó, politiek psycholoog en directeur van het *Political Capital Institute* en senior extern onderzoeker voor het *Centre for European Policy Analysis*. Complottheorieën worden door autoritaire leiders vaak ingezet als instrument voor meer status of politiek gewin. Daar zijn ze behoorlijk succesvol in. Over complottheorieën bestaat de romantische gedachte dat ze de stem van

de armen vertegenwoordigen en dat je die arme sloebers kunt helpen met goede voorlichting, stelde Kréko. 'Maar als je kijkt naar wie het meest succes boekt, dan zijn dat de verspreiders van desinformatie de winnaars.'

Kréko verwees ook naar het boek *Spin dictators* van Sergei Guriev en Daniel Treisman. 'Nieuwe dictators onderdrukken de massa niet meer met gevangenisstraf, moord en geweld. Oude dictators dragen uniformen, nieuwe dictators dragen pakken en doen alsof ze democraten zijn. Ze zorgen ervoor dat er geen geweld plaatsvindt dat met foto's vastgelegd kan worden.'

PATRONEN

Van de Duitse kernfysicus Holm Gero Hümmler volgde nog een lezing over complottheorieën rond 5G. Die ontstonden al in 2019, dus voor de komst van het SARS-CoV-2 virus, maar kregen daarna nog extra kracht. Als laatste kwam uit ons eigen land Jan-Willem van Prooijen aan het woord, bijzonder hoogleraar radicalisering, extremisme, en complotdenken aan de Universiteit Maastricht. Complotaanhangers zien overal patronen in gebeurtenissen, die ze aan elkaar verbinden. Hoe meer ze dat doen, hoe minder ze geloven dat gebeurtenissen ook toevallig kunnen plaatsvinden. Toen hij zich in 2008 met dit onderzoeksgebied begon bezig te houden, vroegen collega-wetenschappers hem nog verbaasd waarom hij zich op zo'n marginaal randonderwerp stortte. Het laat zien hoe snel de tijden kunnen veranderen. ●

Aliëtte Jonkers is wetenschapsjournaliste en bestuurslid van Skepsis

Wetenschapspoëzie

C.N.M Renckens

Toeval bestaat niet, want in dezelfde periode waarin de gedichtenbundel *En dat was kennis, zeg je dan*¹ verscheen, stuitte uw dienaar tijdens een wandeling door de Haarlemse binnenstad op een ironisch gedicht over de Haarlemmerolie, het oudste kwakzalversmiddel in ons land. Genoemde bundel was het resultaat van een door de Vereniging Wetenschapsjournalistiek en -communicatie Nederland uitgeschreven poëziewedstrijd ter gelegenheid van het 35-jarig bestaan van die vereniging. Men ontving ruim zevenhonderd inzendingen en de beste honderd werden in de bundel opgenomen, aangevuld met verzen van bekende dichters. Winnaars ex aequo waren Gerda Posthumus en M. den Blanken. Het beste gedicht was niet afkomstig van een wetenschapper, maar van mijn favoriete dichter Jean Pierre Rawie. Hij beschrijft in zijn uit 2017 stammende gedicht *Voorbeschikt* de verrassende gelijkens tussen de oude protestantse predestinatieleer en de moderne genetica. Rawie was een van de door de vereniging benaderde dichters die al eerder wetenschapspoëzie hadden gepubliceerd. Het vierde en laatste couplet luidde:

*En waar ik mij ontkomen achtte,
Aan de predestinatieleer,
Vind ik haar in een nooit gedachte,
Noodlottiger gedaante weer.*

De beide prijswinnende gedichten mochten er zeker zijn, maar alleraardigst vond ik ook het gedicht *Laat mij wonen in de wetenschap* van Menno van Dijk, waarvan de titel reminiscenties

oproept aan het beroemde gedicht van arts en schrijver Slauerhoff ('Alleen in mijn gedichten kan ik wonen', et cetera). Wij drukken zijn gedicht hier integraal af.

Laat mij wonen in de wetenschap

*Wie wil er rijden op een brug, gebouwd
op slappe meningen of star geloof?
En wie, in 't ziekenhuis gebracht, benauwd,
was voor de woorden van de dokter doof?*

*Maar eenmaal veilig thuis in de cocon,
van redeloos getweet, blind nagepraat,
gelooft men graag wat politiek verzon,
aan bijgeloof en ongegronde smaad.*

*Ik leef zo graag in objectiviteit,
waar argument regeert en niet de klap.
Bewijs slechts maakt gedachte tot een feit.
Ach, laat mij wonen in de wetenschap.*

*De leugen wordt er steeds weer weggevaagd,
en waarheid mag er worden uitgedaagd.*

De hier zonder enige terughoudendheid of ironie uitgedragen liefde voor de wetenschap is vertederend en doet goed in een tijdsgewricht waarin relativisme en postmodernisme hoogtij vieren en wetenschap soms wordt gedegradeerd tot 'ook maar een mening'. ●

Noot

1 *En dat was kennis, zeg je dan*. Spectrum, 2022. (Uitverkocht)

INHOUD

Jaarvergadering 2022	1
Uitzwaaien Thomas Dorlo	5
Afscheid Rob Giebels	6
Juryrapport Meester Kackadorisprijs	7
Gebroeders Bruinsma Erepennen voor Frits Abrahams	10
Symposiumverslag	15
Wappie-huisarts stelt eigen opvattingen over covid-19 boven richtlijn	23
Onbegrijpelijke vrijspraak chiropractor	26
Medische hulpmiddelen	29
Ad hominem	32
Haarlemmerolie	37
Whiplashmeisje	39
Ruim elf jaar rechtsweigeren in de casus titelfraude bij chiropractoren	43
Het Fraude Filmfestival 2022	46
Europese skeptici buigen zich over complotten, desinformatie en drugs	48
Wetenschapspoëzie	52